

Міністерство освіти України  
Львівський державний університет ім.Івана Франка

Юридичний факультет  
Кафедра кримінального права та процесу

**Вячеслав Навроцький**  
**ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ,  
ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА НАРОДНОГО ЗДОРОВ'Я**

**ЛЕКЦІЇ**  
для студентів юридичного факультету

---

Видання здійснено при технічній допомозі Консорціуму "Верховенство права"  
Контрактного Агенства міжнародного розвитку США.  
Адреса. Україна, 252033, Київ, Будинок кіно, вул Саксаганського, 6  
US Agency for International Development Contract  
Mailing address. Dom Kino, 6, Saksaganskogo, Kyiv 252033, Ukraine.

*Rule of Law Consortium*  
ARD/Checchi

---

## ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО.....	4
1. ПОНЯТТЯ І СИСТЕМА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ, ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА НАРОДНОГО ЗДОРОВ'Я.....	6
2. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ.....	12
3. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ.....	29
4. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ НАРОДНОГО ЗДОРОВ'Я.....	43

Аналізуються питання кваліфікації злочинів, передбачених главою X  
Особливої частини КК України.

### **Навроцький В.О.**

Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я.  
Лекції для студентів юридичного факультету.- Львів: юридичний факультет  
Львівського державного університету ім. Івана Франка, - 1997.- 52С.

Схвалено кафедрою кримінального права та процесу Львівського державного  
університету ім. Івана Франка.

Друкується за рішенням видавничої комісії юридичного факультету Львівського  
державного університету ім.Івана Франка.

## ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Відповідальність за злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я передбачена главою X Особливої частини КК Це - найбільша глава Особливої частини, станом на квітень 1997 року вона складається з 66 статей, причому 44 з них - це статті які введені до КК після його вступу в силу 1 квітня 1961 року 8 статей було виключено з цієї глави за період дії нині чинного КК Лише одна стаття цієї глави - ст 226 "Незаконне лікарювання" не зазнала змін і доповнень збереглася в первісній редакції, всі ж інші піддавалися вдосконаленню деякі - багаторазово Вже ці дані свідчать і про увагу законодавця до питань боротьби з посяганнями проти громадської безпеки громадського порядку та народного здоров'я, і про динамізм суспільних процесів в цій сфері які головним чином й обумовлювали зміни в кримінальному законодавстві

Злочини проти громадської безпеки громадського порядку і народного здоров'я відносяться до одних з найбільш поширених існує стійка тенденція до зростання їх кількості Досить сказати, що один із злочинів цієї групи - хуліганство - в загальній структурі злочинності стабільно займає третє місце (після злочинів проти власності та проти особи) внаслідок порушення правил безпеки руху і експлуатації транспорту в Україні щороку гине вдвічі більше потерпілих, ніж від вбивств, кожен наркоман за рік втягує в заняття наркоманією трьох-чотирьох осіб, відповідна їй динаміка злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків Однак суспільна небезпека посягань передбачених главою X Особливої частини КК визначається не лише їх поширеністю й окремі злочини здатні спричинити колосальну шкоду Адже найбільша техногенна катастрофа людства - Чорнобильська - не що інше як злочин, передбачений нормами цієї глави

Питанням відповідальності за злочини проти громадської безпеки громадського порядку та народного здоров'я приділяється увага Верховним Судом України Проблемам кваліфікації та караності окремих посягань присвячено ряд постанов Пленуму Верховного Суду України, зокрема, такі постанови є щодо хуліганства втягнення неповнолітніх в злочинну та іншу антигромадську діяльність, транспортних злочинів порушень правил охорони праці, порушень правил пожежної безпеки, незаконних діянь зі зброєю бойовими припасами або вибуховими речовинами Існує багата література з проблем боротьби з злочинами проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я, серед українських криміналістів значний внесок в розробку відповідних аспектів проблеми зробили професори В І Борисов, В О Глушков, П С Матишевський, В П Тихий С С Яценко та інші вчені

Однак, як Пленум Верховного Суду України, так і теорія кримінального права не встигають за розвитком законодавства, як кримінального так і іншого

галузевого Законодавчі новели - а, як видно з попереднього викладу, з них складається чи не вся глава X Особливої частини КК - недостатньо відображені в актах офіційного тлумачення кримінального закону і в літературі, особливо - навчальній В той же час існує немало складнощів як при вивченні відповідних кримінально-правових норм, так і при їх застосуванні Багато в чому вони обумовлені недоліками кримінального законодавства в цій частині Найбільш загальні з них такі

1) запроваджуючи нові кримінально-правові норми законодавець не пклується тим, як вони співвідносяться з вже існуючими Тим самим породжується невинуватна конкуренція між кримінально-правовими нормами, в умовах відсутності в законодавстві правил подолання конкуренції, недостатності та суперечливості теоретичних роз'яснень, це є джерелом помилок в кваліфікації,

2) ряд кримінально-правових понять які розроблені стосовно інших норм Особливої частини КК, при застосуванні норм про злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я тлумачаться по-іншому (розкрадання, збут тощо)

3) високий рівень бланкетності норм про злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я не лише утруднює вивчення та практичне застосування відповідних норм а й означає, що фактично зміст кримінально-правової заборони визначається нормами не кримінального, а інших галузей права

4) норми аналізованої глави переважані спеціальними термінами ("прекурсори" й т п ),

5) норми глави про злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я погано систематизовані як межах цієї глави так і з врахуванням норм інших глав Особливої частини Назріла потреба "розукрупнити" главу X - розділити її на ряд дрібніших - що й передбачається проектами КК України, віднести до відповідних груп посягання які зараз поміщені в інших главах Зокрема важко з позицій сьогодення пояснити, чому так звані транспортні злочини передбачені й серед інших державних злочинів і серед злочинів проти громадської безпеки Проекти КК України передбачають досить істотні зміни в систематизації норм, які зараз об'єднані в главі "Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я"

Вказані обставини й визначають актуальність і певну складність вивчення норм про злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я

## 1. ПОНЯТТЯ І СИСТЕМА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ, ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА НАРОДНОГО ЗДОРОВ'Я

**Питання про родовий об'єкт злочинів проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я в літературі**

З'ясування поняття злочинів проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я пов'язане насамперед з визначенням їх родового об'єкта. В теорії кримінального права намітилися принаймі три підходи до вирішення цього питання.

Перший зводиться до того, що визнається наявність єдиного родового об'єкта, який охороняється нормами глави X Особливої частини КК - суспільних відносин, що складаються з приводу громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я.

Другий - що в главі "Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я" об'єднані посягання на три самостійних родових об'єкти

- громадський порядок,
- громадську безпеку,
- народне здоров'я

Третій полягає у визнанні наявності ще більшої кількості родових об'єктів, які охороняються нормами чинної глави X Особливої частини КК. Помімо трьох вказаних вище серед них виділяють

- інтереси сім'ї та молоді,
- відносини, що складаються з приводу обов'язку громадян займатися суспільно-корисною працею;
- безпеку виробництва,
- безпеку транспорту,
- відносини з приводу обертання предметів, які становлять підвищену небезпеку для оточуючих

Оцінюючи думки, висловлені з приводу родового об'єкта в кримінально-правовій літературі слід відзначити наступне. Існують фактори, які об'єднують суспільні відносини, які вказані у назві глави X Особливої частини КК, водночас є ознаки, які дозволяють їх досить чітко розмежувати. Певно, жодний із злочинів, передбачених аналізованою главою Особливої частини КК, не посягає одночасно і на громадську безпеку, і на громадський порядок, і на народне здоров'я. Тому, видається необгрунтованим констатувати наявність єдиного родового об'єкта для всіх таких посягань. Виділення ж більш вузьких груп суспільних відносин в якості

родових об'єктів часто відображає актуальність певних проблем для їх авторів, виражає їхні побажання щодо напрямків вдосконалення законодавства. Тому, принаймі в навчальних цілях, найбільш зручно видається позиція, за якою визнається, що в главі X Особливої частини КК передбачена кримінально-правова охорона трьох самостійних родових об'єктів, які вказані в назві цієї глави.

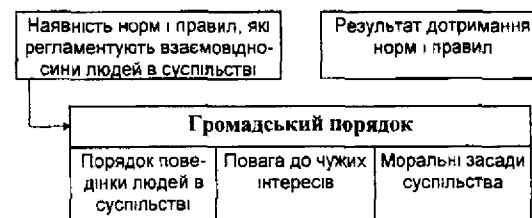
Подальше ж розкриття питання про родовий об'єкт злочинів проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я пов'язане із визначенням змісту понять "громадський порядок", "громадська безпека" та "народне здоров'я".

Для з'ясування поняття "громадський порядок" слід вивчити значення термінів "громадський" та "порядок", родовий об'єкт злочинів які його утворюють.

Під порядком розуміють.

- 1) стан врегульованості суспільних відносин нормами права, моралі, звичаями, правилами співжиття, нормами громадських організацій. Таким чином, упорядкованість суспільних відносин означає їх унормованість правовими та іншими нормами,
- 2) результат дотримання членами суспільства встановлених правил і норм поведінки.

Громадський - це той, який стосується невизначеної кількості осіб, всіх членів суспільства. Тобто, громадський порядок - це наявність відповідних правил і норм поведінки, які поширюються на всіх членів суспільства та результат їх дотримання. Такі правила і норми поведінки є загальнообов'язковими та загальноприйнятими. Громадський порядок встановлюється з метою досягнення інтересів всього суспільства, задоволення спільних потреб і створення обстановки спокою і безпеки, нормального ритму праці, стосунків між людьми, виховання підростаючого покоління в дусі моральних засад, прийнятних для суспільства, умов для відпочинку та задоволення побутових потреб. Громадський порядок передбачає насамперед повагу до законних прав та інтересів інших осіб, недопущення задоволення своїх інтересів на шкоду іншим людям, державі, суспільству. Порушення громадського порядку можуть полягати в заподіянні шкоди здоров'ю особи, її честі й гідності, власності, іншим правоохоронюваним цінностям:



Таким чином, громадський порядок як родовий об'єкт відповідних злочинів - це сукупність охоронюваних нормами кримінального права суспільних відносин, спрямованих на забезпечення спокійних умов праці, іншої громадсько корисної діяльності, відпочинку і побуту людей, громадської моралі, викоринення паразитизму

Як і вище розглянуте, це поняття утворене з двох термінів змiст яких належить з'ясувати. Термін "громадський" має таке ж значення, як і в понятті громадський порядок, тобто той, який стосується невизначеної кількості осіб, кожного, хто потрапив в зону небезпеки

Під "безпеку" ж звичайно розуміють відсутність небезпеки, її попередження, стан, при якому не спричиняється й не може бути спричинена шкода, надійність стабільність чого-небудь. Тобто, в буквальному значенні громадська безпека - це безпека громади, всього суспільства

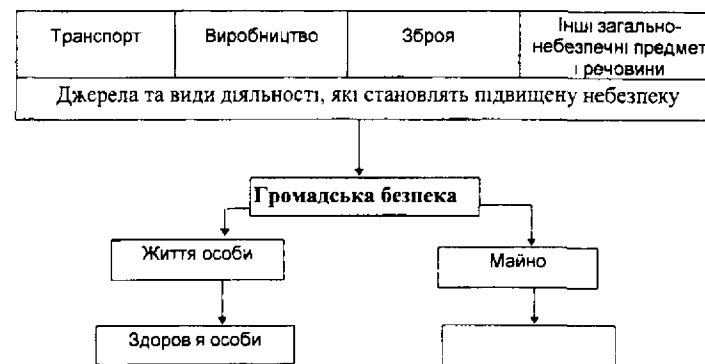
В кримінальному праві поняття громадської безпеки тлумачать більш вузько. Суспільні відносини, які становлять собою відповідний родовий об'єкт, характеризуються такими ознаками

- складаються з приводу забезпечення безпеки не лише невизначеної кількості осіб, але й невизначеного кола правоохоронюваних інтересів,

- гарантують безпеку інших суспільних цінностей (особи, власності тощо) створюючи навколо них своєрідну захисну оболонку, яка попереджує спричинення насильницької шкоди (В. П. Тихий). В свою чергу порушення відносин громадської безпеки - вчинення відповідних злочинів - полягає у заподіянні шкоди благам, які охороняються самостійними кримінально-правовими нормами. Тобто при вчиненні злочинів проти громадської безпеки, як правило виникає проблема конкуренції між нормами глави X Особливої частини та нормами, передбаченими іншими главами КК

- відносини громадської безпеки спрямовані на те, щоб попередити шкоду від джерел та видів діяльності, які становлять підвищену небезпеку для оточуючих (транспорт, виробництво, зброя, інші загальнонебезпечні предмети)

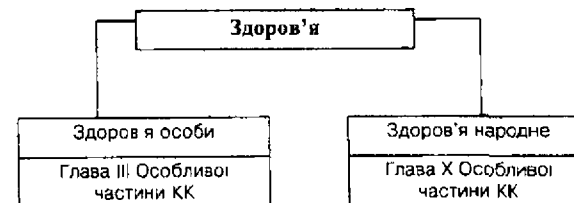
Схематично викладене може бути показане так



Отже громадська безпека, як родовий об'єкт відповідних злочинів - це сукупність охоронюваних нормами кримінального права суспільних відносин, які складаються з приводу забезпечення невизначеного кола осіб та правоохоронюваних інтересів від спричинення насильницької шкоди джерелами та видами діяльності, які становлять підвищену небезпеку для оточуючих (загальнонебезпечних предметів, транспорту, виробництва тощо)

Поняття "народне здоров'я" також включає в себе дві складові. "Народне" має таке ж значення, що й родовий об'єкт злочинів "громадський" у вже охарактеризованих родових об'єктах, тобто таке, що стосується невизначеного кола осіб, всього населення певної місцевості чи навіть держави в цілому

Термін "здоров'я" в кримінальному праві вживається в двох значеннях



Поняття народного здоров'я та здоров'я особи співвідносяться як загальне та особливе. Кожне загальне поняття містить в собі риси того особливого, яке охоплює собою, але не вичерпується цими рисами, воно характеризується ще й своїми самостійними ознаками. Звідси випливають положення, важливі для розуміння народного здоров'я як родового об'єкта злочинів, передбачених нормами глави X Особливої частини КК

1) відносини народного здоров'я складаються з приводу захисту здоров'я невизначеного кола осіб,

2) народне здоров'я "складається" із здоров'я окремих осіб Тому шкода народному здоров'ю може виражатися в наслідках, характерних для шкоди здоров'ю особи - порушенні роботи тканин і органів, зміни температури тіла кров'яного тиску і т.п. що викликає розлад здоров'я, втрату працездатності й виражається в ознаках тілесних ушкоджень певного ступеня тяжкості, заподіяних конкретним потерпілим. Більше того, оскільки такі наслідки можуть бути встановлені в межах строків розслідування та судового розгляду кримінальної справи, існують закріплені в законі їх ознаки та методики визначення, то саме через наявність шкоди здоров'ю особи на практиці найчастіше й констатують, що заподіяна шкода народному здоров'ю

3) народне здоров'я характеризується ще й показниками, які не притаманні для оцінки здоров'я особи. Оскільки народне здоров'я - це масове, статистичне явище то його стан визначається внаслідок спеціальних медико-статистичних спостережень і досліджень, які охоплюють значне коло осіб і великі проміжки часу. Показниками, які характеризують народне здоров'я, є середня тривалість життя населення, питома вага в населенні місцевості, держави працездатних та непрацездатних, зокрема, інвалідів, смертність і народжуваність, стан фізичного розвитку окремих категорій населення зокрема, призовників, поширеність окремих видів захворювань, в тому числі інфекційних, венеричних, туберкульозу. Шкода народному здоров'ю в зв'язку з наявністю таких показників, як правило може бути встановлена через тривалий час (такий, протягом якого слідство й судовий розгляд не можуть тривати). Тому відповідні склади злочинів в законі часто формулюються як формальні чи по типу "деліктів створення небезпеки".

4) перед кримінально-правовою охороною народного здоров'я стоїть завдання зберегти наявний, існуючий до вчинення злочинного посягання стан популяції, який характеризується вказаними соціальними показниками,

5) при вчиненні злочинів проти народного здоров'я заподіюється шкода багатьом потерпілим, конкретні прояви такої шкоди для окремої особи можуть бути віддалені в часі чи бути порівняно мало інтенсивними. Тому порушення відносин народного здоров'я можна констатувати й тоді, коли заподіяна шкода, яка при її спричиненні одній особі не визнається суспільно-небезпечною (наприклад, необережне заподіяння легких тілесних ушкоджень багатьом потерпілим),

6) охорона народного здоров'я полягає у створенні належних умов медико-санітарного характеру, спрямованих на захист від епідемій, забезпечення кваліфікованої медичної допомоги, боротьби з поширенням шкідливих для здоров'я людей речовин

Схематично підсумувати наведене можна так



Викладене вище дозволяє запропонувати таке визначення аналізованого родового об'єкта народне здоров'я - це сукупність охоронюваних нормами кримінального права суспільних відносин, які складаються з приводу збереження рівня здоров'я невизначеного кола осіб шляхом створення належних умов медико-санітарного характеру при яких виключається виникнення і поширення епідемій, забезпечується кваліфікована медична допомога, не поширюються предмети і речовини шкідливі для здоров'я людей

Норми, віднесені законодавцем до глави про злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я, за їх родовими об'єктами можуть бути поділені на три групи

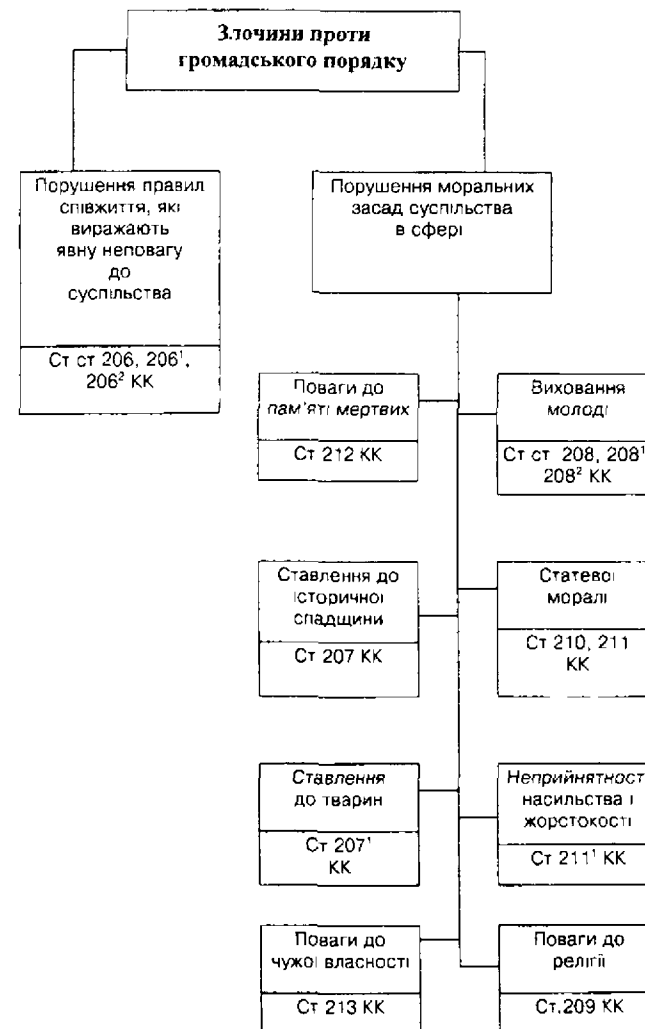


Слід відзначити, що не всі злочини, передбачені главою X Особливої частини КК, відносяться до однієї з вказаних груп посягань. Виходячи з сучасних уявлень про систему Особливої частини кримінального права України, злочини проти природи віднесені до окремої самостійної групи. І навпаки, видається, що є підстави так звані транспортні злочини, які зараз поміщені в групі інших державних злочинів, віднести до злочинів проти громадської безпеки.

## 2. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

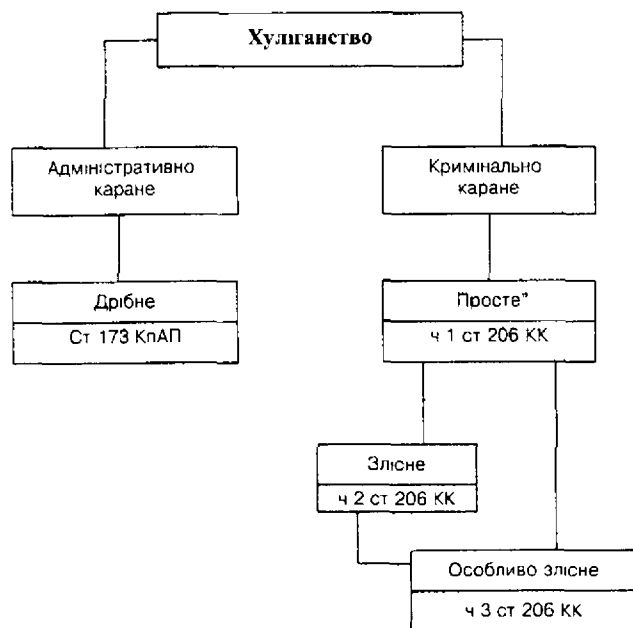
Серед злочинів проти громадського порядку можуть

**Види злочинів проти громадського порядку** бути виділені окремі їх види за безпосереднім об'єктом. Перша група - це посягання, які полягають в порушенні правил поведінки в суспільстві - хуліганство та його різновиди, друга - посягання на моральні засади суспільства, серед яких в свою чергу може бути виділено кілька підгруп посягань.



### Стаття 206. ХУЛІГАНСТВО. ВИДИ ХУЛІГАНСТВА

Чинне законодавство виділяє чотири види хуліганства адміністративно-каране - дрібне та три види кримінально-караного хуліганства. За нині діючим КК повторне дрібне хуліганство, вчинення його при наявності однократної чи двократної адміністративної преюдиції не тягне кримінальної відповідальності:



**Поняття хуліганства** може бути виведене на основі співставлення дефініцій які містяться в ст 173 КпАП та ч 1 ст 206 КК В ст 173 КпАП дрібне хуліганство визначене як "нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян" В ч 1 ст 206 КК вказано що хуліганство - це "умисні дії, що грубо порушують громадський порядок і виражають явну неповагу до суспільства" В теорії кримінального права обґрунтовано відзначається що поняття "громадського порядку" в складі хуліганства має інший вужчий зміст, ніж це ж поняття, що позначає відповідний родовий об'єкт (С С Яценко) Під порушенням громадського порядку в складі хуліганства слід розуміти порушення правил співжиття загальноновизначених норм поведінки, ставлення до сторонніх осіб поваги їх законних прав та інтересів на спокійні, безпечні умови праці, побуту Види дій, які вчиняються в ході хуліганства, в законі не визначені Це дає підстави вважати що хуліганство не має власної об'єктивної сторони, притаманної лише для цього злочину Воно полягає у вчиненні дій, які становлять собою інші злочини чи адміністративні проступки (знищення чи пошкодження майна, природних об'єктів, жорстоке поводження з тваринами наруга над особою, порушення загальноприйнятих правил поведінки в суспільстві) Але з врахуванням

об'єктивних обставин справи мотивів поведінки винного свідчать про *грубість* порушення громадського порядку, вираження *явної* неповаги до суспільства

Таким чином, можна констатувати що поняття хуліганства характеризується і об'єктивними і суб'єктивними ознаками

**Об'єктивні ознаки хуліганства** Кримінально-каране хуліганство характеризується такими об'єктивними ознаками

1) хуліганство полягає у вчиненні активних дій Підставою для такого висновку насамперед дає диспозиція ч 1 ст 206 КК яка виключає кримінальну відповідальність за порушення громадського порядку вчинюване шляхом бездіяльності В теорії ж кримінального права відзначається що при утриманні від вчинення конкретної дії неможливо спричинити значну шкоду громадському порядку (І М Даньшин) Однак така позиція і закону, і теорії видається щонайменше спірною, поза межами кримінально-правового регулювання залишаються наприклад випадки невтручання в роботу технічних систем поведінку тварин, якщо це порушує спокій права громадян,

2) порушуються писані чи неписані норми поведінки в суспільстві ставлення до оточуючих Тобто хуліганство полягає у вчиненні протиправних чи аморальних дій причому таких, які є неприйнятними з точки зору громадської, а не лише індивідуальної моралі

3) порушення є грубим Грубість порушення визначається з врахуванням кількості потерпілих, тривалості порушення, місця часу обстановки, заподіяної шкоди тощо

Слід відзначити, що чинне законодавство на відміну від КК 1927 р не визнає ознакою хуліганства вчинення його "на підприємствах в установах і в громадських місцях" Тому досі побутуюча серед частини практичних працівників думка ніби відповідальність за хуліганство настає лише при вчиненні посягання в громадських місцях є не чим іншим, як пережитком Насправді ж порушення громадського порядку може вчинятися і в житлі громадян при відсутності інших осіб, і в безлюдних місцях тощо

**Суб'єктивні ознаки хуліганства** Хуліганство характеризується такими суб'єктивними ознаками

Своїми діями винний виражає явну неповагу до суспільства Це виражається в інтелектуальних та вольовому моментах умислу, які при вчиненні хуліганства вони мають наступний зміст

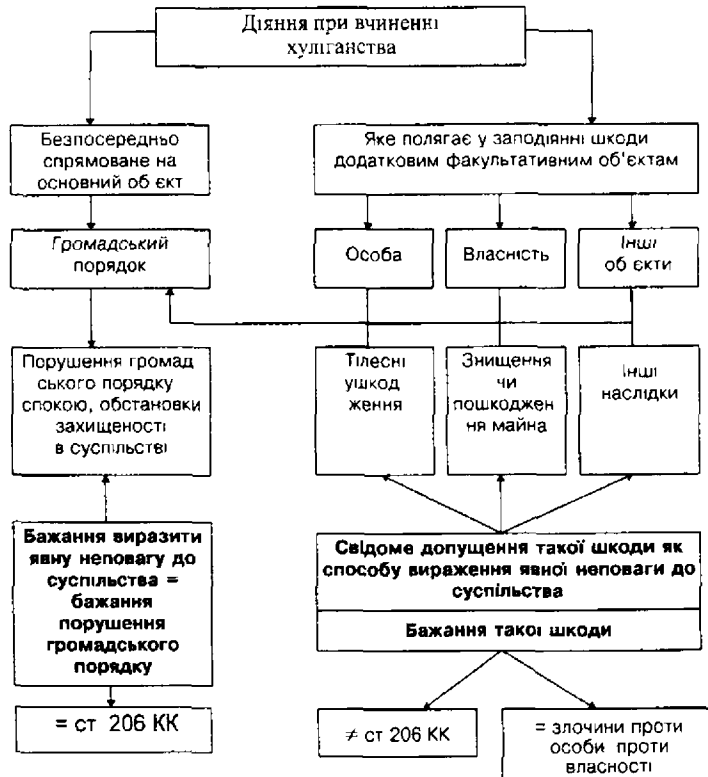
1) винний усвідомлює суспільно-небезпечний характер своєї поведінки, тобто точно, достовірно знає, що своїми діями порушує загальноновизначені правила і норми суспільної поведінки що шкода заподіюється суспільним інтересам,



2) порушник передбачає, тобто знає вже на момент вчинення діяння що своїми діями він порушує громадський порядок і що це порушення є грубим

3) нарешті хуліган своїми діями виражає явну неповагу до суспільства, тобто бажає порушення громадського порядку - а отже, вчиняє посягання з прямим умислом

В теорії кримінального права питання про вид умислу в складі хуліганства є дискусійним ряд авторів визнають можливість вчинення цього посягання як з прямим, так і з непрямым умислом (М.Л. Наклович) Видається, що ті, хто вважають можливим вчинення хуліганства з непрямым умислом, не враховують необхідність окремого встановлення вини до наслідків, які відносяться до основного об'єкта посягання та до наслідків, які відносяться до додаткових факультативних об'єктів



Видається, що при бажанні заподіяння шкоди конкретному потерпілому - заподіянні тілесних ушкоджень образи, знищення чи пошкодження майна і т.п. відсутнє бажання виразити явну неповагу до суспільства й скоєне повинно кваліфікуватися не як хуліганство, а за статтями про злочини проти особи чи проти власності

Мотивом поведінки винного є прагнення продемонструвати свою зневагу до загальноновизнаних норм і правил поведінки, показати свою зверхність, грубу силу, прагнення самоутвердитись за рахунок приниження інших осіб чи порушення їх інтересів. Такий мотив в теорії та на практиці звичайно називають хуліганським мотивом (хоча твердження хуліганство вчиняється з хуліганських мотивів є тавтологічним). Для мотивів поведінки винного при хуліганстві притаманним є вчинення відповідних дій без видимого приводу чи використання незначного приводу для розправи з потерпілим. Посягання, як правило, вчиняється проти першого стрічного, кожного, хто "підвернувся під руку", як правило, хулігана й потерпілого раніше не пов'язували будь-які стосунки - наявність же особистих мотивів (помсти, заздрості, ревності) говорить про те, що має місце не хуліганство, а вчинення злочину проти особи.

Норма передбачена ч. 1 ст. 206 КК на практиці майже **Злісне хуліганство** не застосовується. Вагомою причиною цього є те, що відсутні будь-які чіткі критерії для розмежування дрібного й простого кримінально-караного хуліганства. Крім того, хуліганство як вже відзначалося, не має власної об'єктивної сторони, мотив же хуліганських дій також не характеризується якимись специфічними і доступними для встановлення в ході попереднього розслідування ознаками.

Тому в судовій практиці переважно застосовуються норми про кваліфіковане - злісне (ч. 2 ст. 206 КК) та особливо кваліфіковане - (ч. 3 ст. 206 КК). Вчинення хуліганства при кваліфікуючих, особливо кваліфікуючих ознаках дозволяє порівняно легко відмежувати його від простого, а тим більше від дрібного хуліганства. Однак при кваліфікації скоєного за частинами 2 або 3 ст. 206 КК в правозастосовчій практиці допускаються помилки, пов'язані як із з'ясуванням змісту специфічних ознак злісного чи особливо злісного хуліганства, так і з ігноруванням того, що кваліфікований або особливо кваліфікований види злочину включають в себе ознаки простого виду цього ж посягання. Інакше кажучи, наявність самих лише кваліфікуючих ознак - наприклад, вчинення опору представнику влади чи вчинення посягання особою раніше судимого за хуліганство, ще не дає підстави застосовувати ч. 2 ст. 206 КК, якщо не констатована наявність грубого порушення громадського порядку і явної неповаги до суспільства.

Чинний КК передбачає чотири альтернативні ознаки, при наявності хоча б однієї з яких просте кримінально-каране хуліганство стає злісним за своєю конструкцією:

- ч. 2 ст. 206 = ч. 1 ст. 206 +**
- 1) винятковий цинізм або
  - 2) особлива зухвалість або
  - 3) опір представнику влади чи представнику громадськості, який

**виконує обов'язки по охороні громадського порядку або 4) особою, раніше судимою за хуліганство.**

Зміст окремих ознак злісного хуліганства достатньо повно розкритий в постанові Пленуму Верховного Суду України від 28 червня 1991 р №3 "Про судову практику в справах про хуліганство"

Питання ж співвідношення злісного хуліганства з суміжними злочинами будуть викладені нижче

**Особливо злісне хуліганство** Особливо злісне хуліганство включає в себе риси простого або злісного хуліганства в поєднанні з специфічними ознаками, закріпленими в ч 3 ст 206 КК  
 Норма ж про відповідальність за особливо злісне хуліганство в КК сконструйована таким чином

**ч.3 ст.206 = ч.1 або 2 ст.206 + застосування чи спроба застосування вогнепальної зброї, ножів, кастетів чи іншої холодної зброї, а так само інших предметів, спеціально пристосованих для нанесення тілесних ушкоджень.**

Поняття цих ознак також розкриті в постанові Пленуму Верховного Суду України від 28 червня 1991 р

Слід вказати, що "застосування зброї " стосовно особливо злісного хуліганства тлумачиться дещо вужче, ніж в складі кваліфікованого виду перевищення влади або посадових повноважень (ч 2 с 166 КК) Такі дії як демонстрація зброї, погроза зброєю і т ін , оскільки вони не створювали реальної загрози для життя або здоров'я громадян, не можуть оцінюватися в якості ознаки особливо злісного хуліганства

Не можна визнавати наявності злочину, передбаченого ч 3 ст 206 КК, в таких випадках

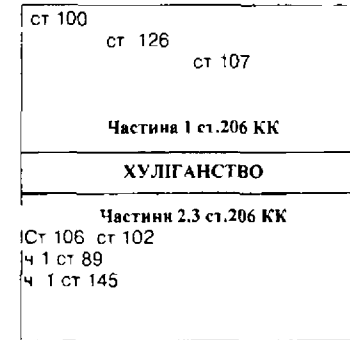
має місце лише демонстрація зброї, інших предметів, оскільки при цьому не створюється реальна загроза для життя або здоров'я потерпілого,

- зброя, інші предмети застосовуються не проти конкретного потерпілого, а для впливу на невизначене коло осіб, причому без реальної загрози життю або здоров'ю (наприклад постріли вгору, удари металевою палицею об дерево тощо),

- при заподіянні ударів зброєю, ножі не використовуються за цільовим призначенням при наявності такої можливості (наприклад, удар заподіюється прикладом мисливської рушниці при наявності набоїв чи ручкою ножа замість леза)

**Хуліганство і суміжні злочини** Хуліганство пов'язане з вчиненням дій, які, як правило, передбачені Особливою частиною кримінального законодавства в якості самостійних злочинів Деякі з цих посягань охоплюються складами простого, злісного чи особливо злісного хуліганства, а в ряді випадків скоєне підлягає кваліфікації за сукупністю відповідних частин ст 206 КК та інших норм Графічно положення про співвідношення хуліганства і суміжних посягань, а також злочинів, які не охоплюються складами хуліганства, може бути викладене так

**Хуліганство і суміжні злочини**

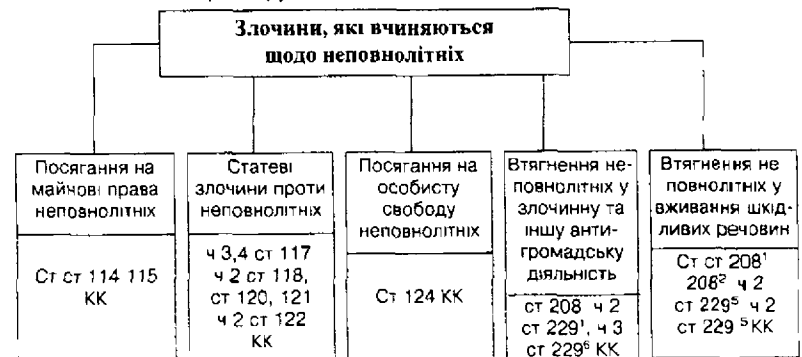


Ст ст 176<sup>2</sup>, 189, 189<sup>1</sup> 189<sup>2</sup>  
190 176<sup>2</sup> 189<sup>1</sup> 187<sup>2</sup> 207  
212 160 163 228 228<sup>1</sup> КК

**Стаття 208. ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ**

**Злочини, які вчиняються щодо неповнолітніх чи з залученням неповнолітніх в систему Особливої частини КК**

В Особливій частині КК є цілий ряд норм про злочини де неповнолітні особи виступають в якості потерпілих, а також які вчиняються з залученням неповнолітніх (і ця обставина передбачена в якості обов'язкової ознаки складу відповідного злочину) Такі норми доцільно систематизувати в залежності від характеру шкоди, яка заподіюється неповнолітньому



Як видно із наведеної схеми, ряд посягань проти неповнолітніх полягає у їх втягненні (залученні) **Поняття "втягнення" як суспільно-небезпечного діяння**

- в злочинну діяльність,
- в іншу антигромадську діяльність (у пияцтво, у заняття жebraцтвом, проституцією, азартними іграми),

- в збут наркотичних засобів або психотропних речовин, а також в їх незаконне вироблення, виготовлення, придбання зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту,

- в незаконні дії з наркотичними засобами або психотропними речовинами, вчинювані без мети збуту

Поняття "втягнення у злочинну діяльність" наведене в п 4 постанови Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 1983 р (з наступними змінами) "Про практику застосування судами України законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну та іншу антигромадську діяльність" З нього випливають такі ознаки втягнення як ознаки складів відповідних злочинів

1) це лише активні дії Отже шляхом бездіяльності (наприклад, надаючи неповнолітньому можливість спостерігати за вчиненням злочину, відпрацюванням навиків злочинних прийомів та операцій тощо) виконати дане посягання не можна,

2) ці дії пов'язані з безпосереднім впливом на конкретного потерпілого Безадресний вплив (наприклад, поширення відповідної літератури, співання "злочинських" пісень) не є втягненням у злочинну діяльність,

3) втягнення полягає у фізичному насильстві чи психічному впливі (переконання, залякування, підкуп, обман, розпалювання почуття помсти, заздрості або інших низьких спонукань пропозиція вчинити злочин, обіцянка придбати або збути викрадене, давання порад про місце і способи вчинення або про приховання слідів злочину розпиття спиртних напоїв з неповнолітнім з метою полегшити схилення його до вчинення злочину та ін ),

4) якщо втягнення полягає у вчиненні дій які утворюють самостійний склад злочину, відповідальність настає за сукупністю норм, передбачених ст 208 та ст ст 100, 101-107, 123 КК,

5) метою втягнення є спонукати неповнолітнього взяти участь у одному чи кількох злочинах, а також зайнятися злочинною діяльністю взагалі,

6) існує причиновий зв'язок між втягненням і виникненням у неповнолітнього наміру вчинити злочин (злочини) Інакше кажучи, якби не було дій по втягненню то неповнолітній не прагнув би займатися злочинною діяльністю

Поняття "залучення" яке використане законодавцем при створенні норм про незаконні дії з наркотичними засобами є синонімом "втягнення", має близький з ним зміст Різниця ж між "втягненням" і "залученням" полягає хіба що в тому, що

- залучення має місце й тоді коли намір вчинити злочин виник у неповнолітнього незалежного від поведінки дорослої особи, яка його залучила до виконання даного злочину

- в моменті закінчення втягнення та залучення

**Момент закінчення втягнення. ., спрямованих на волю та свідомість потерпілого залучення...** Втягнення у злочинну в іншу антигромадську діяльність є закінченим з моменту виконання дій спрямованих на волю та свідомість потерпілого незалежно від їх успішності результативності

Залучення до злочину неповнолітнього в структурі відповідних складів злочинів виступає як кваліфікуюча, особливо кваліфікуюча ознака Тому посягання які полягають у залученні неповнолітніх до незаконних операцій з наркотичними засобами чи психотропними речовинами, є закінченими з моменту виконання певних дій, вказаних в диспозиції ч 1 ст 229<sup>1</sup> ч 1 ст 229<sup>6</sup> КК за участю неповнолітнього Саме по собі залучення неповнолітнього до виконання названих посягань якщо їх об'єктивна сторона не виконана чи виконана частково, повинно оцінюватися як готування чи замах на ці злочини

**Кваліфікації втягнення в злочинну діяльність з врахуванням її виду (в злочинну діяльність "взагалі" чи у вчинення конкретного злочину)** Втягнення неповнолітнього в злочинну діяльність по різному кваліфікується в залежності від того мало місце втягнення в злочинну діяльність взагалі (наприклад навчання прийомам кишенькових крадіжок) чи вчинення конкретного злочину Якщо втягнення у злочинну діяльність не пов'язане з вчиненням конкретного злочину то скоєне кваліфікується лише за ст 208 КК

В іншому випадку - коли на неповнолітнього справляється вплив з метою добитися його участі у певному злочині - втягнення набуває одночасно ознак співучасті у злочині При вирішенні проблеми кваліфікації таких дій слід враховувати момент закінчення злочину, передбаченого ст 208 КК Як вже відзначалося, втягнення в злочинну діяльність є злочином з формальним складом закінченим він є з моменту виконання дій, спрямованої на неповнолітнього Складом злочину, передбаченого ст 208 КК не охоплюється поведінка самого неповнолітнього, а також посягання винного яке виходить за межі "втягнення" Виходячи з цього, дії особи яка завдяки впливу на неповнолітнього досягла того що він вчинив злочин чи сприяла вчиненню ним злочину, належить кваліфікувати і за ст 208 КК і як співучасть у тому злочині, який вчинив неповнолітній Відповідні роз'яснення з цього приводу містилися ще в постанові Пленуму Верховного Суду колишнього СРСР від 3 грудня 1976 р №16 Слід відзначити що не можуть

оцінюватися як співучасть випадки вчинення злочинів спільно з неповнолітнім, якщо у неповнолітнього, який досяг віку кримінальної відповідальності намір вчинити злочин виник незалежно від поведінки дорослого. Однак втягнення у злочинну діяльність має місце незалежно від того за чиєю ініціативою вчинилися відповідні дії - чи "втягувача" - дорослого, чи самого неповнолітнього.

**Кваліфікація втягнення у вчинення конкретного злочину з врахуванням його успішності (результативності)**

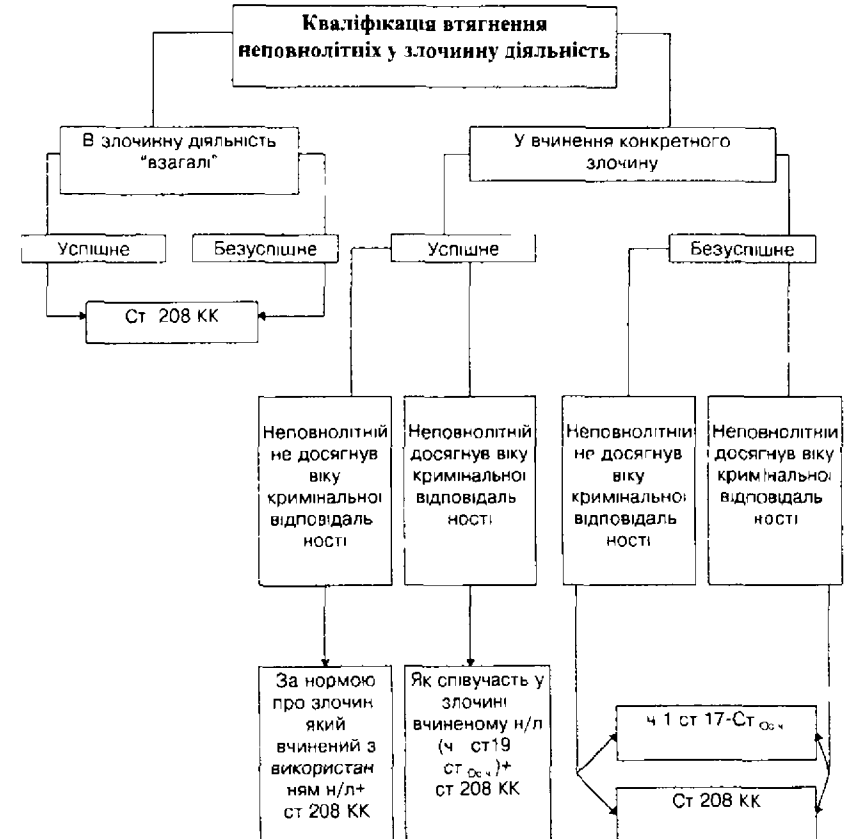
Кримінальна відповідальність за втягнення у злочинну діяльність настає незалежно від того, були дії винного успішними, результативними чи ні. Тобто те, зайнявся чи не зайнявся неповнолітній злочинною діяльністю, вчинив чи не вчинив він конкретний злочин, не впливає на кваліфікацію посягання за ст 208 КК. Разом із тим, невдале втягнення у вчинення конкретного злочину впливає на кваліфікацію дій винного, які знаходяться поза межами складу аналізованого злочину. Відомо, що невдале підмовництво кваліфікується як готування до злочину до якого винний підмовляв гаданого виконавця. Однак в такому випадку виникає проблема конкуренції між нормою про відповідальність за втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність (ст 208 КК) та нормами які передбачають відповідальність за готування до злочину (частини 1 ст 17 та норми Особливої частини КК). Видається, при цьому слід керуватися загальним правилом кваліфікації попередньої злочинної діяльності при конкуренції норм про готування або замах до більш небезпечного злочину й норм про менш небезпечний закінчений злочин. Тобто, якщо злочин, у вчинення якого безуспішно втягувався неповнолітній, карається більш суворо ніж передбачений ст 208 КК, то скоєне кваліфікується як готування до цього злочину. Якщо ж цей злочин менш небезпечний, ніж втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, то вступає в силу інше правило кваліфікації закінченого злочину - охоплює собою менш небезпечну попередню злочинну діяльність - скоєне кваліфікується лише за ст 208 КК.

**Кваліфікація втягнення у злочинну діяльність з врахуванням віку неповнолітнього**

Відповідальність за ст 208 КК настає за втягнення у злочинну діяльність будь-яких осіб які є неповнолітніми, тобто не досягли 18-річного віку. Кваліфікація ж успішного втягнення - дій, які виходять за межі складу злочину, передбаченого ст 208 КК - відбувається з врахуванням того досяг чи не досяг неповнолітній віку кримінальної відповідальності за злочин, вчинений внаслідок дій "втягувача". Відомо, що особа, яка використовує недієздатну особу для вчинення злочину, відповідає як його виконавець, оскільки має місце так зване посереднє спричинення. Однак юридична фікція визнання виконавцем злочину вчиненого недієздатним того, хто його використовує, звичайно поширюється лише на ті випадки, коли малолітній, неосудний і т.п. виступають як виконавці злочину. Якщо ж особа яка не досягла

віку кримінальної відповідальності, залучається дорослим до злочину як підмовник організатор пособник то скоєне зазвичай кваліфікується лише за ст 208 КК. Така позиція видається невірною - дорослий повинен відповідати не лише за ст 208 КК, а і як співучасник відповідного виду.

Викладені вище положення щодо кваліфікації втягнення у злочинну діяльність взагалі чи у вчинення конкретного злочину, про врахування успішності втягування, а також віку неповнолітнього при успішному втягненні у злочинну діяльність можуть бути викладені у вигляді схеми.



**Стаття 211.**

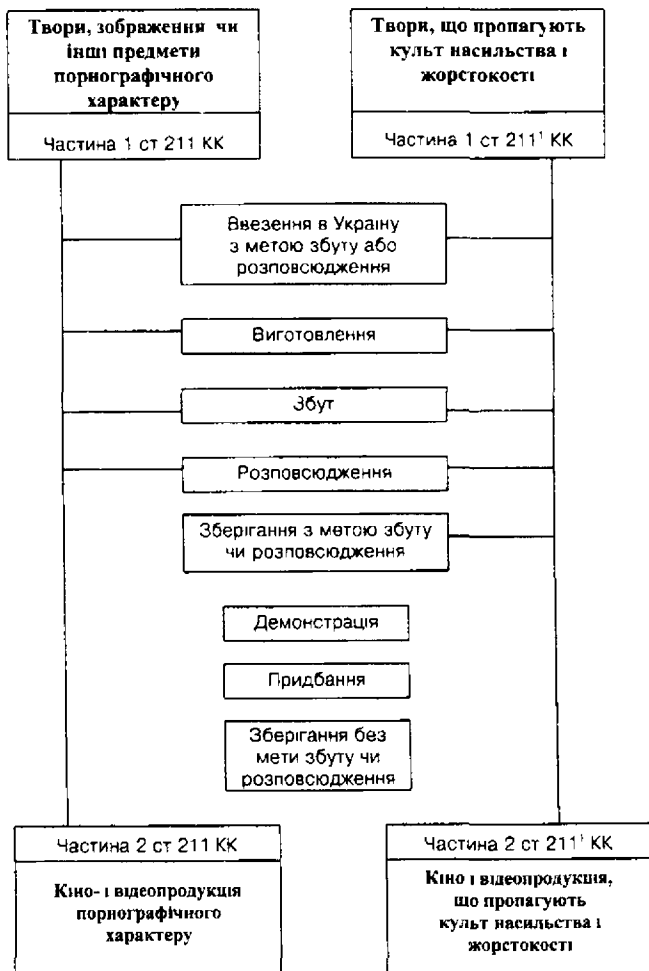
**ВВЕЗЕННЯ, ВИГОТОВЛЕННЯ, ЗБУТ І РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ПОРНОГРАФІЧНИХ ПРЕДМЕТІВ**

**Стаття 211<sup>1</sup>.**

**ВВЕЗЕННЯ, ВИГОТОВЛЕННЯ АБО РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ТВОРІВ, ЩО ПРОПАГУЮТЬ КУЛЬТ НАСИЛЬСТВА І ЖОРСТОКОСТІ**

Предмет і діяння в складах злочинів, передбачених ст.ст.211, 211<sup>1</sup> КК

В диспозиціях ст ст 211, 211<sup>1</sup>КК є вказівка на предмет цих злочинів та суспільно-небезпечні діяння причому останні майже повністю співпадають



З схеми видно, що зберігання (навіть з метою збуту) порнографічних предметів не є ознакою об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст 211 КК. Такі дії вчинені з метою збуту, мають кваліфікуватися як готування до цього злочину. Не становлять закінченого складу злочину за чинним законодавством такі дії як демонстрація придбання зберігання без мети збуту порнографічних предметів чи творів, що пропагують культ насильства і жорстокості. Разом із тим, демонстрація чи придбання вказаних предметів можуть становити готування чи замах на злочини передбачені ст ст 211, 211<sup>1</sup> КК (наприклад демонстрація порнографічних предметів потенційним покупцям).

**Порнографічні предмети як ознаки злочину, передбаченого ст.211 КК**

В диспозиції ст 211 КК предмет цього злочину описано словами "твори, зображення або інші предмети порнографічного характеру" за ч 2 цієї статті посилюється відповідальність якщо таким предметом була "кіно- і відеопродукція порнографічного характеру", в назві ж статті міститься узагальнена вказівка на цю ознаку складу злочину як на "порнографічні предмети".

Термін "порнографія" - грецького походження, в буквальному перекладі означає "писати сором".

Як предмет злочину, порнографічні предмети характеризуються об'єктивними і суб'єктивними ознаками. Об'єктивні ознаки такого предмета характеризують його фізичний стан та зміст, суб'єктивні - його призначення та сприйняття іншими особами.

Об'єктивні ознаки предмета злочину передбаченого ст 211 КК наступні:

1) фізична. Порнографічні предмети - це речі матеріального світу предмети. Тому не можна визнавати наявність аналізованого посягання у випадку співання пісень розповідання анекдотів, проголошення тостів незалежно від їх змісту і спрямованості якщо вони не матеріалізовані у формі писаних текстів магнітофонних записів, фотографій тощо.

2) змістовна. Порнографічні предмети - це предмети, в яких в грубо натуралістичній вульгарній формі зображається статеві сфера життя людей - статеві органи, сексуальні відносини. Форма зображення цієї сфери життя людей є неприйнятною з точки зору суспільної моралі, загальноновизнаних правил сором'язливості прихованості відповідних відносин від сторонніх осіб.

Для порнографічних творів характерним є відсутність сюжету (вони зводяться до показу лише статевих органів чи зносин), гіперболізація статевого життя анонімність персонажів які позують чи знімаються в фільмах відсутність вказівки на авторів.

Суб'єктивні ознаки порнографічних предметів такі:

1) порнографічні предмети адресовані для збудження статевої пристрасті, провокування статевої агресії інших осіб. Тому предметом злочину, передбаченого ст 211 КК є лише твори, зображення, які призначені для збуту, розповсюдження. Відповідні предмети призначені "для власного користування", не можуть визнаватися предметом аналізованого посягання.

2) вони не мають іншого призначення - мистецького наукового, просвітницького. Тому не повинні оцінюватися як порнографічні предмети мистецькі зображення оголеної натури, відповідні ілюстрації в медичній чи юридичній літературі тощо.

3) особами, яким демонструються чи мають демонструватися ці предмети, вони сприймаються саме як порнографічні - такі, які призначені для збудження статевої пристрасті.

Предмет злочину, передбаченого ст 211<sup>1</sup> КК, характеризується такими ж за формою ознаками, як і порнографічні предмети. Відмінність же полягає у змісті відповідних творів.

**Твори, що пропагують культ насильства і жорстокості**

Культ насильства і жорстокості пропагують твори, в яких застосування грубої фізичної сили, розправи над потерпілим, катування, мучення, заподіяння тілесних ушкоджень і навіть смерті вихваляється, видається за норму поведінки. Відповідні твори відносяться до таких, які пропагують культ насильства і жорстокості тому, що вони поширюють серед невизначеного кола осіб погляди на сваволлю, як на засіб вирішення конфліктів, принижують цінність особи, її честі та гідності, чужого здоров'я та життя, закликають інших громадян вести себе так, як "герої" відповідних творів.

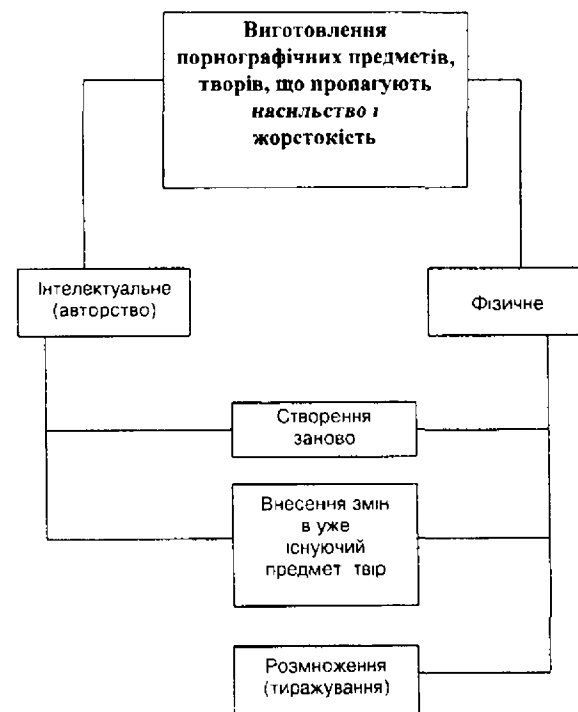
Видається грубою помилкою наявна практика та теоретичні рекомендації щодо призначення експертиз з приводу того, чи відносяться відповідні предмети до порнографічних або творів, які пропагують культ насильства і жорстокості. Відповідні ознаки - це ознаки складу злочину й встановлювати їх наявність повинні посадові особи уповноважені на застосування кримінально-правових норм. При цьому потрібні не якісь спеціальні знання, а звичайні, життєві, загальнолюдські уявлення про норму і паталогію в інформаційному впливі на сторонніх осіб, про допустиме і заборонене в демонстрації статевого життя людської поведінки. Тим більш недопустимо перекладання відповідних питань на експертну оцінку (і власної відповідальності за вирішення кримінальної справи на експертів висновки яких здебільшого оцінюються некритично), що аналізовані предмети характеризуються суб'єктивними ознаками, а встановити їх наявність чи відсутність можна лише слідчим, а не експертним шляхом.

Під ввезенням в Україну порнографічних предметів **Ввезення в Україну...** чи творів, що пропагують культ насильства і жорстокості

слід розуміти такі ж дії, які вчиняються при вчиненні контрабанди - їх фізичне переміщення через державний кордон України.

Видається, що диспозиція ст ст 211, 211<sup>1</sup> КК - хоча ці норми й викладені в новій редакції в 1996 р - не відповідає сучасним реаліям. А саме, використане в ній поняття "ввезення" не охоплює переміщення в Україну відповідних творів сучасними каналами зв'язку - електронною поштою, факсом і т.п., коли передається лише інформація, яка може бути матеріалізована в Україні в форму певних творів, а фізичне переміщення відповідних предметів через кордон не відбувається.

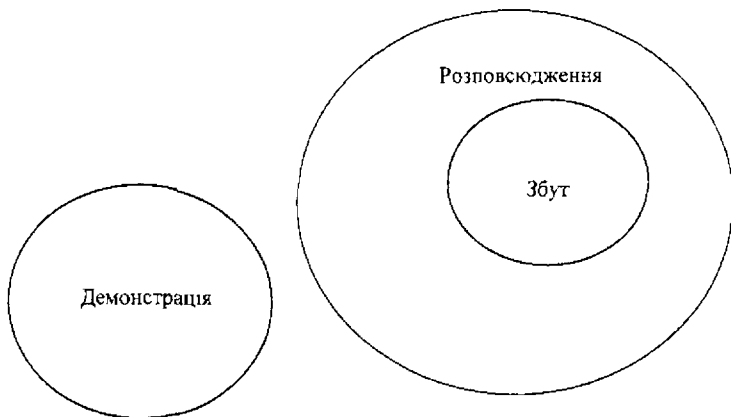
Виготовлення порнографічних предметів, творів, що пропагують культ насильства і жорстокості охоплює собою самі різноманітні дії внаслідок яких ці предмети, твори виникають або розмножуються.



**Збут...** Під збутом порнографічних предметів, творів, що пропагують культ насильства і жорстокості слід розуміти їх оплатне відчуження продаж за гроші, обмін на інші предмети, використання як засобу платежу за виконані роботи чи надані послуги Тобто "збут" в складах злочинів, передбачених ст ст 211, 211<sup>1</sup> КК, має зміст загальноприйнятій в нормах Особливої частини КК

Збут є однією із форм розповсюдження вказаних предметів тому вказівка на нього як на самостійну ознаку складів відповідних злочинів, видається зайвою

**Розповсюдження...** Розповсюдження порнографічних предметів, творів, що пропагують культ насильства і жорстокості - це дії внаслідок яких вони стають доступними для інших осіб. Видається, що розповсюдження предметів та творів про які йде мова в ст ст 211, 211<sup>1</sup> КК, передбачає їх фізичну передачу назавжди чи тимчасово (в користування) надання можливості зняти копію. Цим поняттям не охоплюється демонстрація порнографічних предметів чи творів, що пропагують культ насильства і жорстокості. Підставою для такого висновку дає історичний аналіз відповідних кримінально-правових норм - в попередній редакції ст 211<sup>1</sup> КК була передбачена відповідальність і за розповсюдження, і за демонстрацію відповідних творів, зараз же законодавець відмовився від терміну "демонстрація", що означає декриміналізацію відповідних посягань. Тим більше, що відповідальність встановлена за розповсюдження саме предметів, творів, а не відповідної інформації, кримінально-карним є ввезення в Україну матеріальних предметів а не передача інформації. Співвідношення між названими поняттями виглядає так



**Зберігання...** Зберігання порнографічних предметів творів, що пропагують культ насильства і жорстокості полягає в утриманні їх в безпеці, в цілості "Зберігання" полягає в активній поведінці - діях, спрямованих на те, щоб

- не допустити їх псування від природних факторів, тварин, шкідників,
- попередити заволодіння ними чи знищення, пошкодження іншими особами

Видається що немає підстав визнавати зберіганням бездіяльність коли особа лише знає про знаходження в її володінні (в житлі, в інших приміщеннях) відповідних предметів але не вчиняє жодних дій для забезпечення їх збереженості

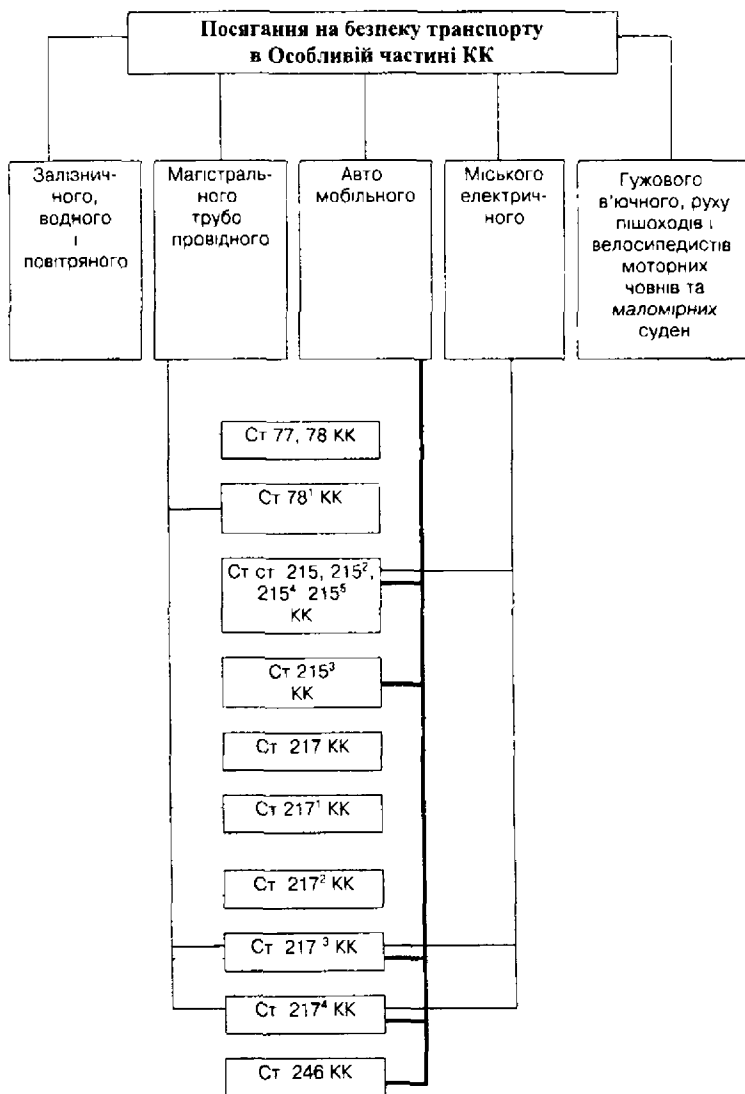
### 3. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

**Види злочинів проти громадської безпеки** Злочини проти громадської безпеки можуть бути класифіковані за їх безпосереднім об'єктом який в свою чергу визначається з врахуванням виду джерела небезпеки



**Норми про посягання на безпеку транспорту в Особливій частині КК**

Посягання на безпеку руху і експлуатації транспорту в чинному КК належно не систематизовані, вони передбачені в кількох главах Особливої частини. Причому в різних главах КК передбачені злочини, які посягають на безпеку однакових видів транспорту



Поняття "транспортний засіб" використане в назвах і в диспозиціях ст ст 215, 215<sup>2</sup>, 215<sup>4</sup> КК, а також в назві ст 215<sup>3</sup> КК. В ст 246 КК йде мова про близьке за значенням поняття "транспортна машина", а кваліфікуючою ознакою незаконного полювання в ч 2 ст 161 КК визнається застосування автотранспортних засобів. З'ясування змісту поняття транспортного засобу та суміжних з ним має суттєве значення для в'яснення сфери дії відповідних кримінально-правових норм

На перший погляд це не повинно становити проблем, оскільки в примітці до ст 215 КК роз'яснюється, що "під транспортними засобами в цій статті та статтях 215<sup>2</sup> і 215<sup>4</sup> слід розуміти всі види автомобілів, трактори та інші самохідні машини, трамваї і тролейбуси, а також мотоцикли та інші механічні транспортні засоби". Однак законодавець одне невідоме визначив через два інших невідомих поняття - "самохідні машини" та "інші механічні транспортні засоби". Пленум Верховного Суду України в п 6<sup>1</sup> постанови від 24 грудня 1982 р №7 (з наступними змінами) "Про практику застосування судами України законодавства у справах про автотранспортні злочини" роз'яснення цього поняття по суті не дав, а навіть як він це нерідко робить в своїх постановках, лише повторив те, що й так викладено в примітці до ст 215 КК

Поняття "транспортного засобу" слід формулювати не шляхом переліку їх видів - такий перелік ніколи не може бути вичерпним - а через виділення їх суттєвих, необхідних та достатніх ознак. Ці ознаки, які виділяються з аналізу нормативних актів в галузі безпеки дорожнього руху наступні:

- 1) транспортний засіб приводиться в рух двигуном внутрішнього згорання робочим об'ємом понад 50 см<sup>3</sup> або іншим механічним двигуном (електричним, паровим тощо), що забезпечує конструктивну швидкість, яка перевищує 40 км/год,
- 2) для керування таким транспортним засобом потрібне посвідчення, яке видається органами державної автомобільної інспекції і яке дає право пересуватися дорогами загального користування. На відміну від аналізованих транспортних засобів, для керування засобами внутрізаводського, технологічного транспорту посвідчення видається адміністрацією підприємства,
- 3) транспортні засоби підлягають періодичному обов'язковому державному технічному огляду, який здійснюють органи ДАІ,
- 4) транспортні засоби підлягають обов'язковому страхуванню цивільної відповідальності.

Сукупність цих ознак свідчить, що транспортні засоби призначені для використання на шляхах загального користування

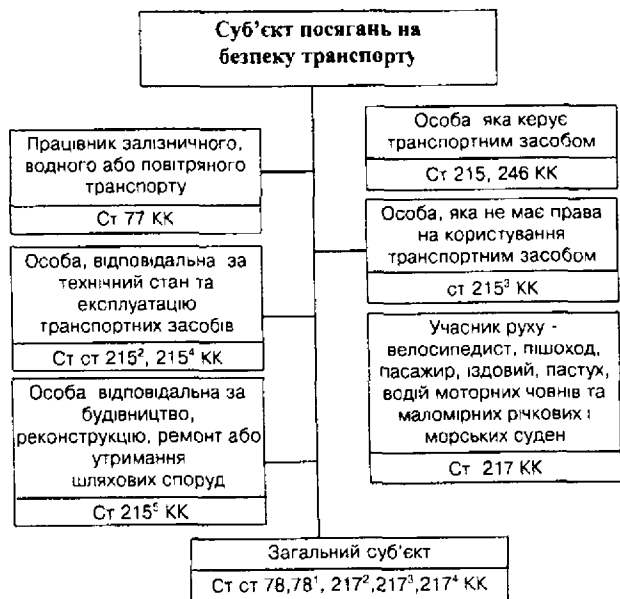


Поняття "транспортна машина" як ознака складу військового злочину, передбаченого ст 246 КК ідентичне поняттю транспортного засобу (з врахуванням того, що контроль за їх експлуатацією та рухом здійснює також орган військової адміністрації - військова автомобільна інспекція)

Автомобілотransпортний засіб - як ознака кваліфікованого виду незаконного полювання, має ширше значення, це поняття охоплює собою також літаючі засоби (літаки, вертольоти, дирижаблі), моторні плавучі засоби (катери, моторні човни), механічні засоби пересування на снігу (аеросанки, платформи на повітряній подушці тощо)

**Транспортний засіб як ознака угону (ст.215<sup>3</sup> КК)** Систематичне тлумачення кримінально-правових норм дозволяє стверджувати, що предметом угону, передбаченого ст 215<sup>3</sup> КК, є всі транспортні засоби, що характеризуються вказаними ознаками, за винятком засобів міського електротранспорту - трамваїв та тролейбусів

**Види суб'єкта транспортних злочинів спеціального суб'єкта** Кримінальна відповідальність за посягання на безпеку транспорту диференційована з врахуванням не лише виду транспортного засобу, а й суб'єкта злочину. Причому більшість норм передбачають відповідальність спеціального суб'єкта



**Особа, яка керує транспортним засобом** В теорії і на практиці при визначенні кола осіб, які визнаються такими, що керують транспортним засобом послугуються конструкцією юридичної фікції Відповідним суб'єктом визнають

1) особу, яка фактично здійснює керівництво транспортним засобом (приводить в рух важелі, кермо, педалі) При цьому не мають значення такі обставини

- працює особа за наймом, керує орендованим, власним транспортним засобом, володіє ним за довіреністю;

- володіє транспортним засобом на законних підставах чи самовільно захопила його,

- має посвідчення на керування даним видом транспортного засобу чи не має (взагалі чи таке посвідчення вилучене або особа позбавлена права керування транспортними засобами)

2) особу, яка керує навчальною іздою,

3) особу, яка дає водієві обов'язкові для виконання вказівки щодо руху чи експлуатації транспортного засобу (наприклад, безпосередній начальник по роботі, працівник міліції)

За чинним КК відповідальність за порушення правил безпеки руху та експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст 215 КК), настає з 16-річного віку В судовій практиці і в теорії виникає питання про кваліфікацію заповнення шкоди в процесі використання транспортних засобів особами у віці від 14 до 16 років Існує два підходи Перший, як видається, невірний, полягає в тому, що таких осіб визнають взагалі такими, що не підлягають кримінальній відповідальності - в зв'язку з недосягненням віку кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст 215 КК Другий зводиться до того, що такі особи підлягають кримінальній відповідальності за нормами про злочини, де кримінальна відповідальність настає з 14-річного віку (за вбивство з необережності за ст 98 КК) Така правильна позиція ґрунтується на тому, що 215 КК передбачає норму яка є спеціальною стосовно загальної норми про вбивство з необережності, у випадку ж, коли відповідальність не настає за спеціальною нормою має вступати в дію "резервна" - загальна норма

**Особа, відповідальна за технічний стан або експлуатацію транспортних засобів** Поняття такого суб'єкта витлумачене в п 10 згадуваної постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1982 р. (з наступними змінами) "Про практику застосування судами України законодавства у справах про транспортні злочини" Верховний Суд вказує, що відповідальність за відповідними нормами можуть нести

1) працівники державних кооперативних і громадських організацій, на які чинними інструкціями чи правилами, відповідними розпорядженнями або в зв'язку з займаним ними службовим становищем покладена відповідальність за технічний стан чи експлуатацію транспортних засобів,

2) власники або водії приватних транспортних засобів, які дозволили іншій особі експлуатацію явно технічно несправного транспортного засобу

Таке тлумачення видається неточним. Оскільки в ньому говориться про "займане службове становище", то може скластися невірне уявлення що відповідальність можуть нести тільки працівники - посадові особи. В той же час відповідно до Правил дорожнього руху, Правил технічної експлуатації транспортних засобів інших нормативних актів в цій сфері відповідальними за технічний стан та експлуатацію транспортних засобів є також водії транспортних засобів закріплених за ними. Така відповідальність покладена і на власників індивідуальних транспортних засобів, однак вони не можуть бути визнані відповідним суб'єктом. Адже в санкції ст ст 215<sup>2</sup>, 215<sup>4</sup> КК як обов'язкове додаткове покарання передбачене "позбавлення права займати посади, зв'язані з відповідальністю за технічний стан або експлуатацію транспортних засобів". Безсумнівно що "власник транспортного засобу" це не посада, а отже такі особи не є суб'єктом злочину, де передбачене відповідне обов'язкове покарання.

Таким чином особами, відповідальними за технічний стан та експлуатацію транспортних засобів є

1) посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності на яких покладені відповідні обов'язки

2) рядові працівники, в тому числі водії, які займають посади (працюючи за наймом) пов'язані з виконанням обов'язків по дотриманню правил експлуатації та підтриманню належного технічного стану транспортних засобів

В диспозиції ст 215<sup>3</sup> КК немає жодних вказівок на суб'єкта цього злочину. Це однак, не означає, що угон транспортних засобів - злочин із загальним суб'єктом (ст.215<sup>3</sup> КК). Суб'єктом злочину, передбаченого ст 215<sup>3</sup> КК є особа, що не має права на користування транспортним засобом.

Поняття такого суб'єкта можна з'ясувати способом "від зворотнього", перехувавши категорії осіб, які мають право на користування транспортними засобами і, відповідно, не підлягають відповідальності за цей злочин. Отже, суб'єктом угону не виступають

1) водії транспортних засобів, закріплених за ними адміністрацією підприємств, установ, організацій в яких працюють такі водії,

2) особи, відповідальні за технічний стан та експлуатацію транспортних засобів закріплених за ними (начальник колони, інженер по експлуатації тощо),

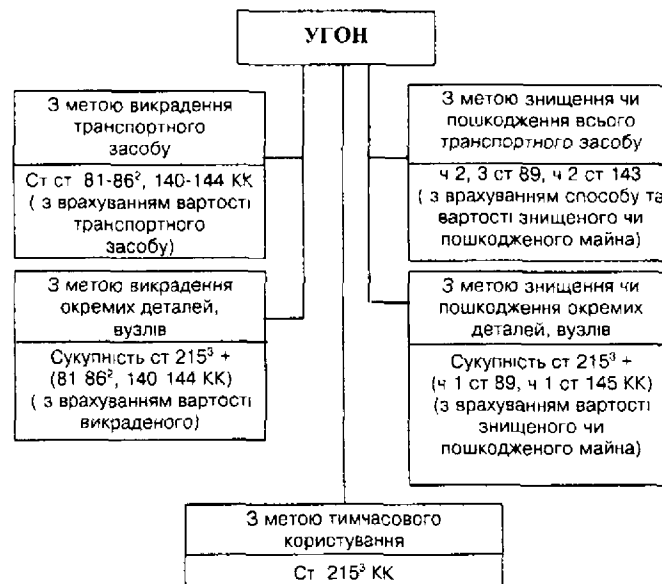
3) особи яким власник видав довіреність на управління транспортним засобом

4) співвласники транспортного засобу (подружжя - якщо транспортний засіб перебуває у їх спільній сумісній власності, особи, які мають право на частку в майні суб'єктів права колективної власності),

5) особи, які користуються транспортним засобом зі згоди власника, орендаря, особи, якій видана довіреність або за якою закріплений цей засіб тощо, хоча б відповідний дозвіл і не був оформлений у встановленому законом порядку,

6) посадові особи які самовільно, без згоди власника чи уповноваженої ним особи здійснюють поїздки на транспортному засобі використовуючи при цьому своє посадове становище - такі особи несуть відповідальність за нормою про перевищення влади або посадових повноважень.

Угон транспортних засобів може виступати в якості самостійний злочин а може бути й способом вчинення інших кримінально-караних посягань. В останньому випадку постають питання про співвідношення відповідних норм Особливої частини КК. Вирішуються вони на підставі загальних положень теорії кримінального права, схематично можуть бути викладені так



**Проблема відповідальності за аварії, спричинені діями кількох учасників дорожнього руху**

В практиці нерідкі випадки, коли дорожні аварії спричинені діями одночасно кількох учасників руху. При цьому постає проблема встановлення причинного зв'язку та вини, а отже й відповідальності за заподіяні наслідки.

При її розв'язанні потрібно виходити з таких загальних засад:

1) якщо наслідки настали в результаті дій кількох учасників, то при встановленні причинного зв'язку слід керуватися правилом "мисленого ізолювання". Відповідно до нього потрібно побудувати теоретичну модель події в якій існувала б лише дія однієї особи. Якщо суспільно-небезпечні наслідки все одно настали б, незалежно від діянь інших осіб, то констатується наявність причинного зв'язку й тим самим позитивно вирішується питання про кримінальну відповідальність особи, яка вчинила діяння. І, навпаки, якби наслідки при наявності відповідної поведінки лише однієї особи не настали б, то причинний зв'язок між її поведінкою і наслідками відсутній, причину наслідків слід шукати в діяльності інших учасників аварії;

2) кожен учасник дорожнього руху, який виконує правила руху, вправі розраховувати на те, що й інші учасники руху будуть їх виконувати. Особа не повинна передбачати те, що інші учасники руху допускать порушення, її дії не можуть обумовлюватися порушеннями, які допустили інші особи. Тому в вині особі, яка керує транспортним засобом не можуть бути вмінене те, що він не врахував незаконної поведінки інших учасників руху, не передбачив наслідки, викликані чужим порушенням. Інакше кажучи, всю відповідальність за допущене порушення і його наслідки має нести лише особа, яка допустила порушення, створила аварійну ситуацію (так, той, хто їде по смугі зустрічного руху несе відповідальність за аварію, хоча б водій зустрічної машини й мав можливість зупинитися чи здійснити маневр);

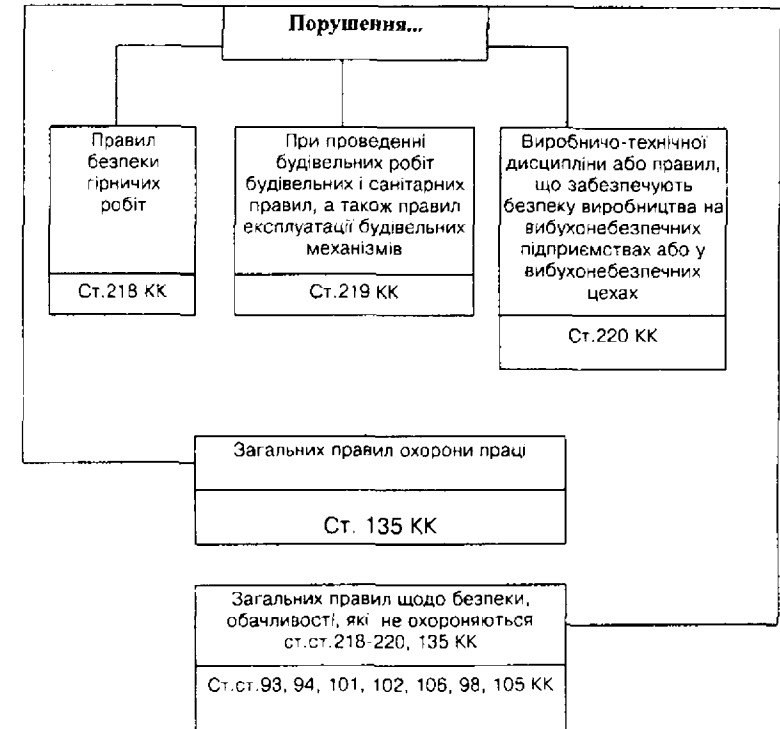
3) грубі порушення правил дорожнього руху, допущені самим потерпілим, усувають вини іншого учасника руху, який не допустив при цьому порушення встановлених правил руху;

4) якщо порушення допущені одночасно кількома учасниками дорожнього руху, встановлено причинний зв'язок між діями кожного і суспільно-небезпечними наслідками, є ознаки вини, то відповідальність несе кожний, хто допустив порушення.

**Посилення на безпеку виробництва і суміжні злочини**

В ст.218-220 КК встановлена відповідальність за порушення спеціальних правил охорони праці, які поширюються на певні види діяльності - гірничі, будівельні роботи та роботи на вибухонебезпечних підприємствах та вибухонебезпечних цехах. Порушення ж хоча і на

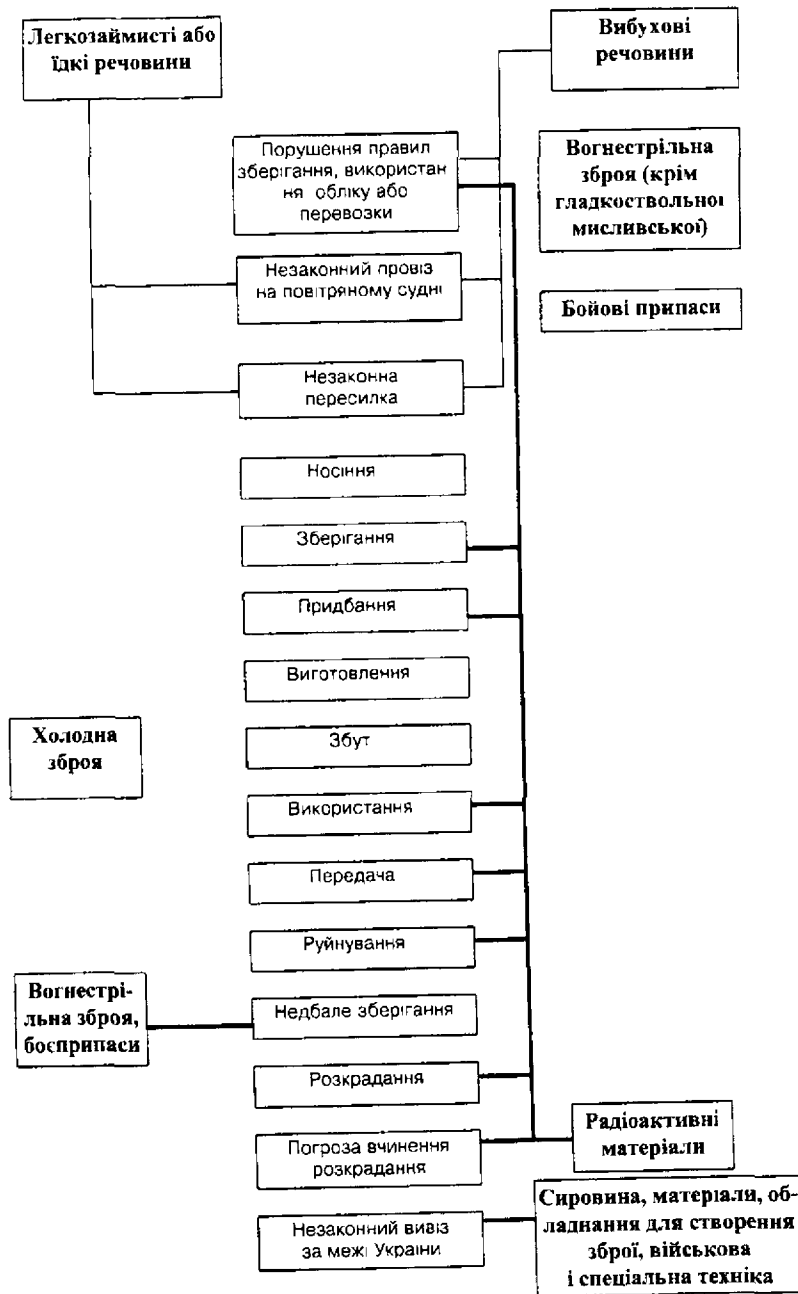
відповідних підприємствах загальних правил охорони праці кваліфікується за загальною нормою - ст.135 КК:



**Загальнонебезпечні предмети та незаконні дії з ними в КК**

заборонено вчиняти відображено на схемі:

В чинному КК передбачена відповідальність за незаконні дії стосовно восьми видів загальнонебезпечних предметів. Самих же незаконних дій з такими предметами закон називає 15 (якщо окремі види порушення правил рахувати самостійними діями, то 18). Які саме дії стосовно окремих загальнонебезпечних предметів



Вогнестрільна зброя як предмет злочинів вказана в ст ст 222-224 КК, за незаконні дії стосовно вогнестрільної зброї чи з використанням неї передбачена відповідальність в ст ст 69 70 71, 206, 244, 245, 245<sup>1</sup>, 257 КК. В ряді норм закон говорить про вогнестрільну зброю не уточнюючи її виду (ст 224 КК), в окремих нормах вказує, що предметом є вогнестрільна зброя крім гладкоствольної мисливської (ст ст 222 223 КК).

Поняття вогнестрільної зброї як предмета злочинів, передбачених ч 1 ст 222 і ст 223 КК наведене в п 4 постанови Пленуму Верховного Суду України від 8 липня 1994 р №6 "Про судову практику в справах про розкрадання, виготовлення, зберігання та інші незаконні дії зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами" це "всі види бойової, спортивної, нарізної мисливської зброї (крім гладкоствольної мисливської) для проведення пострілу з якої використовується сила тиску газів, що утворюються при згоранні вибухової речовини (пороху або інших спеціальних горючих сумішей) Предметом злочину, передбаченого ст 224 КК крім зазначених вище видів вогнестрільної зброї, може бути також гладкоствольна мисливська вогнестрільна зброя"

Таким чином, вогнестрільна зброя характеризується як загальними для всіх видів зброї рисами (спеціальне призначення, особливий правовий режим) так специфічною ознакою - засобом вираження цілі. Для цього використовується заряд (куля, шріт), убіючу вражаючу силу якому надає енергія порохових газів (очевидно й інших горючих речовин)

Гладкоствольна мисливська зброя не виступає предметом злочинів, передбачених ст ст 222-223 КК в силу прямої вказівки про це в диспозиціях названих статей КК. Ознаками такої зброї є

- 1) конструкція зброї не дозволяє стріляти нарізною кулею (що збільшує дальність і точність пострілу),
- 2) вона призначена для прицільного пострілу на невелику відстань (кілька десятків метрів), в ній відсутні спеціальні прицільні пристрої, які дозволяють враховувати відстань до цілі
- 3) така зброя не пристосована для прихованого переміщення. Разом із тим образи гладкоствольної мисливської зброї, які не характеризуються такою ознакою, виступають предметом злочинів, передбачених ст ст 222, 223 КК

4) зброя придатна для здійснення пострілу змінними зарядами - шротом різних розмірів різними кулями з врахуванням виду птахів чи звірів на які ведеться полювання

Відповідно до роз'яснень які містяться в названій вище постанові Пленуму Верховного Суду України не визнаються зброєю й не виступають предметом злочинів передбачених ст ст 222 223 КК пневматичні рушниці сигнальні стартові будівельні газові пістолети ракетниці тобто пристрої які не використовують для пострілу енергії горючих речовин або мають спеціальне виробниче чи інше призначення

Ознака злочинів передбачених ст ст 222 223 224

Бойові припаси (боєприпаси) 244 245 245<sup>1</sup> КК

Поняття боєвих припасів міститься в згаданій постанові Пленуму Верховного Суду України від 8 липня 1994р до бойових припасів відносяться патрони артилерійські снаряди бомби міни гранати бойові частини ракет і торпед та інші також вироби або вибухові пристрої в зібраному виді споряджені вибуховою речовиною и призначені для пострілів з вогнестрільної зброї чи здійснення вибуху

Враховуючи що гладкоствольна мисливська зброя не є предметом злочинів передбачених ст ст 222 223 КК патрони до неї не повинні визнаватися бойовими припасами - предметом вказаних злочинів

Ознака злочинів передбачених ст ст 221 221<sup>1</sup> 222

Вибухові речовини.. 223 245<sup>1</sup> КК

Поняття вибухових речовин також містяться в постанові Пленуму Верховного Суду України від 8 липня 1994р до вибухових речовин відносяться порох динаміт тротил нітрогліцерин та інші хімічні речовини їх сполуки або суміші здатні вибухнути без доступу кисню

Таке тлумачення видається неважким оскільки в ньому не названі характерні ознаки вибухових речовин Здатність же до вибуху без доступу кисню повітря суперечить розумінню вибуху в хімічній науці Під вибухом звичайно розуміють швидкоплинну - миттєву - реакцію горіння яка характеризується одночасним хімічним розкладом усієї маси речовини сильним звуком й утворенням нагрітих газів Відмінність вибуху від горіння - і відповідно вибухових і горючих речовин

полягає в швидкості протікання реакції горіння (окислення) внаслідок чого горючі речовини горять поступово по частинах а вибухові - миттєво усюю своєю масою

Поняття радіоактивних матеріалів в певній мірі Радіоактивні матеріали вилучаєне в ч 1 ст 228<sup>2</sup> КК шляхом переліку Там вказано що до таких матеріалів відносяться

джерела іонізуючого випромінювання

- радіоактивні речовини

ядерні матеріали що перебувають у будь-якому фізичному стані в установці або у виробі чи в іншому будь-якому вигляді

Таке законодавче формулювання далеке від досконалості Замість одного неясного поняття названо одразу три які теж в свою чергу потребують тлумачення

Радіоактивні матеріали як предмет злочинів передбачених ст ст 228<sup>2</sup>-228<sup>5</sup> КК характеризуються такими ознаками

1) фізичною це матеріали які здатні до самовільного поділу що супроводжується виділенням тепла а також альфа бета та гама випромінюванням

2) біологічною - кількість речовини і інтенсивність випромінювання настільки великі що здатні заподіяти шкоду здоров'ю людей

3) юридичною - порядок обігу таких матеріалів регламентований спеціальними нормативними актами сам такий обіг здійснюється під контролем Держкоматому України

Під 'збутом' звичайно розуміють оплатне відчуження Поняття збут в складах злочинів, як платежу В складах же злочинів передбачених передбачених главою X ст ст 222 229<sup>1</sup> КК це поняття тлумачиться значно ширше Особливої частини КК - під збутом розуміють як оплатну так і безоплатну передачу зброї наркотичних засобів психотропних речовин включаючи дарування оплати за борг а також дачу в борг, в тимчасове користування тощо Таке розуміння поняття 'збут' закріплене в згадуваній постанові Пленуму Верховного Суду України від 8 липня 1994 р а також в раніше чинній постанові Пленуму Верховного Суду колишнього Союзу РСР 1987 р

присвячений відповідальності за незаконні дії з наркотиками. Тобто поняття "збут" в складах названих злочинів тлумачать поширювально, вкладають в нього такий же зміст, як в поняття "передача". Погодитися з тим, що однакове поняття в різних кримінально-правових нормах тлумачиться по-різному, не можна. Тим більше неправильним видається застосування в даному випадку поширювального тлумачення, яке нічим не відрізняється від аналогії.

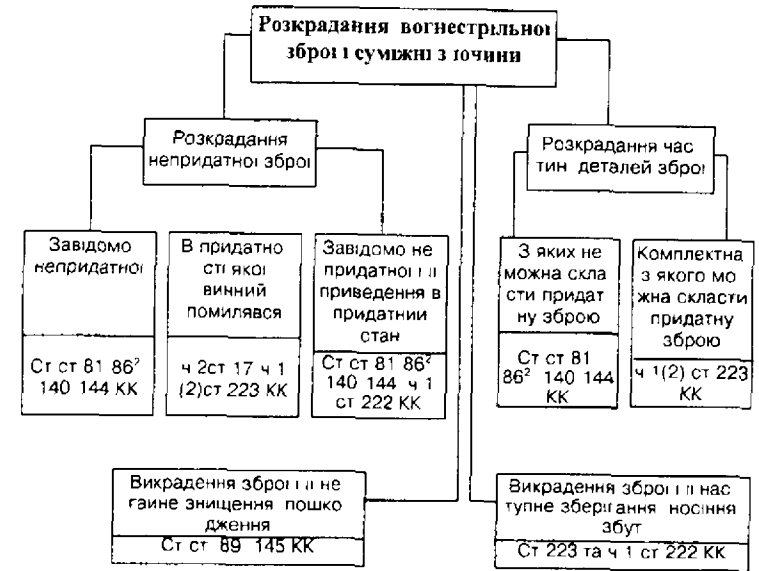
Чинний КК встановлює в спеціальних нормах відповідальність за розкрадання вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин (ст 223 КК), радіоактивних матеріалів (ст 228<sup>3</sup> КК), наркотичних засобів або психотропних речовин (ст 229<sup>1</sup> КК), обладнання призначеного для виготовлення наркотичних засобів або психотропних речовин (ст 229<sup>17</sup> КК), прекурсорів (ст 229<sup>19</sup> КК) а також за погрозу вчинення розкрадання радіоактивних матеріалів (ст 228<sup>4</sup> КК). Поняття розкрадання стосовно злочинів проти громадської безпеки та народного здоров'я в теорії кримінального права і на практиці тлумачиться ширше, ніж стосовно розкрадання майна, а саме:

- 1) розкрадання вважають наявним і тоді коли відповідні предмети вилучаються не назавжди, а для тимчасового використання;
- 2) не вважають обов'язковою ознакою розкрадання безеквівалентність. Тобто розкрадання вважають і тоді коли винний вносить оплату за зброю, наркотики, радіоактивні матеріали чи в інший спосіб компенсує їх вартість;
- 3) спосіб розкрадання не відносять до його ознак, отже розкрадання вказаних предметів може бути вчинене будь-яким способом.

Таким чином розкрадання по суті зводять до заволодіння відповідними предметами. Таке розуміння розкрадання фактично означає заборону законом аналогії.

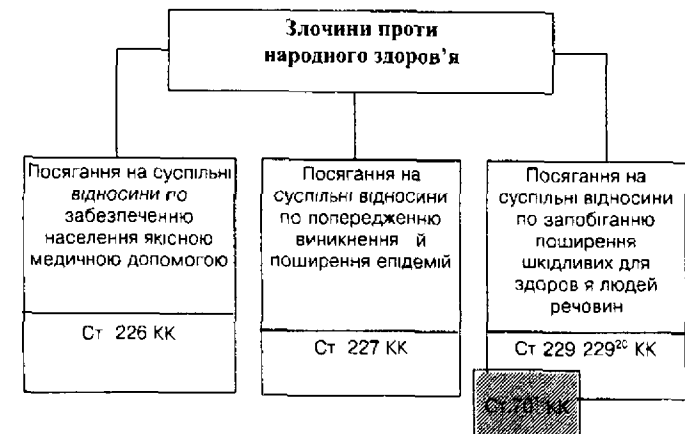
В практиці крім випадків розкрадання придатної до використання зброї мають місце і факти розкрадання непридатної зброї, окремих частин і деталей зброї, вчинення щодо викраденої зброї певних дій. В кваліфікації таких випадків є певні особливості, які відображені на схемі:

**Розкрадання вогнепальної зброї і суміжні злочини**



#### 4. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ НАРОДНОГО ЗДОРОВ'Я

Злочини проти народного здоров'я можна поділити на види аналогічно й іншим злочинам, передбаченим главою X Особливої частини КК. Як класифікаційний критерій доцільно взяти безпосередній об'єкт посягання:

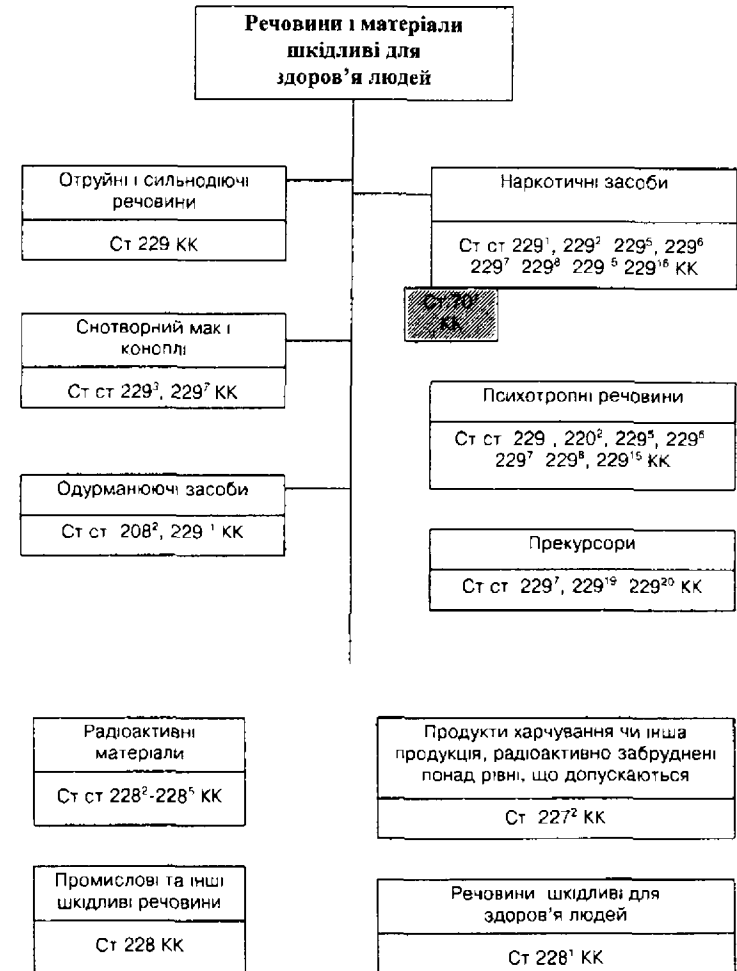


До групи злочинів проти народного здоров'я не включені і, відповідно, не піддавалися класифікації посягання, які були віднесені до злочинів проти природи (ст ст 227<sup>1</sup>, 227<sup>2</sup>, 228, 228<sup>1</sup> КК) Вони також в кінцевому підсумку можуть заподіювати шкоду народному здоров'ю Однак суспільні відносини в сфері народного здоров'я при вчиненні цих посягань виступають в якості не основного, а додатковий факультативний безпосередній об'єкт, шкода народному здоров'ю заподіюється не безпосередньо, а через погіршення природних умов існування людини

Серед злочинів проти народного здоров'я найбільш поширеними на практиці є незаконні дії з речовинами, небезпечними для людського здоров'я особливо - з наркотичними засобами В чинному законодавстві відповідальність за такі дії також глибоко диференційована Тому й при подальшому аналізі теми головна увага буде приділена питанням відповідальності саме за посягання, які відносяться до цієї групи

**Речовини і матеріали, шкідливі для здоров'я людей, за дії з якими встановлена кримінальна відповідальність**

Чинний КК передбачає відповідальність за незаконні дії стосовно шести видів шкідливих для здоров'я людей речовин і матеріалів (а якщо віднести до них ще й ті, які одночасно є предметом злочинів проти громадської безпеки чи знаряддям вчинення злочинів проти природи - то значно більше)



**Наркотичні засоби** Поняття наркотичних засобів дане в ст 1 Закону України від 15 лютого 1995 року 'Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів' // Відомості Верховної Ради України - 1995 - №10 - ст 60

"Наркотичні засоби - рослина, сировина і речовина, природна або синтетична, класифіковані як такі в міжнародних конвенціях, а також інші рослини, сировина і речовини, які становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними і віднесені до зазначеної категорії Комітетом з контролю за наркотиками при Міністерстві охорони здоров'я України".

Це поняття стосується як вказаного Закону так і інших правових норм зокрема кримінально-правових оскільки право становить собою систему

Наведене вище визначення а також існуючі в цій сфері наукові і практичні положення дозволяють вказати на такі ознаки наркотичних засобів, як предмета відповідних злочинів

1) медична, яка характеризує здатність вказаних засобів при їх вживанні викликати наркотичне сп'яніння (ейфорію - хворобливі зміни в організмі людини) а при неодноразовому вживанні й захворювання на наркоманію - стійкий хворобливий потяг до таких засобів Кількість наркотичних засобів достатня для того, щоб викликати наркотичне сп'яніння хоча б однієї особи.

2) юридична - засіб віднесений до наркотичних уповноваженим на це органом - Комітетом по контролю наркотиків МОЗ України Тобто Комітет затверджує списки, переліки, таблиці рослин, сировини і речовин, які визнаються наркотичними засобами Таким чином, наркотичними засобами можуть бути визнані лише ті, назви яких вказані у таких переліках які за своїми фізичними властивостями, хімічним складом відповідають вказаним у списках

Питання про те, чи є певна речовина наркотичним засобом - юридичне Тому на вирішення експертизи має виноситися лише питання про вид (назву, склад) вилученої речовини Остаточне ж визначення того чи є вона наркотичним засобом - прерогатива органів попереднього розслідування, прокуратури, суду

За практикою яка склалася, Комітет по контролю наркотиків МОЗ України затверджує перелік наркотичних засобів щороку Перший такий Перелік був затверджений станом на 18 квітня 1995 року, 7 лютого 1996 р затверджено такий перелік на 1996 рік Перелік на 1997 рік досі не оприлюднено, тому слід вважати, що діє останній з затверджених Переліків

Поняття психотропних речовин також дане в Законі України від 15 лютого 1995 року "Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів"

"Психотропні речовини- будь-які природні або синтетичні речовини та матеріали, класифіковані як такі в міжнародних конвенціях, а також інші речовини і

матеріали, які становлять небезпеку для здоров'я населення і віднесені до зазначеної категорії Комітетом"

Психотропні речовини як предмет злочину характеризуються такими ж за назвою ознаками що й наркотичні засоби

1) медична - психотропні речовини здатні викликати стан одурманювання - сп'яніння, однак, на відміну від наркотичних засобів, не викликають стійкого хворобливого потягу до їх вживання,

2) юридична - речовини віднесені до психотропних Комітетом по контролю наркотиків МОЗ України, вказані в відповідному Переліку (як уже зазначалося, Комітет затверджує єдиний перелік наркотичних засобів, психотропних речовин, а також прекурсорів)

Поняття прекурсорів також дане у вказаному Законі від 15 лютого 1995 р

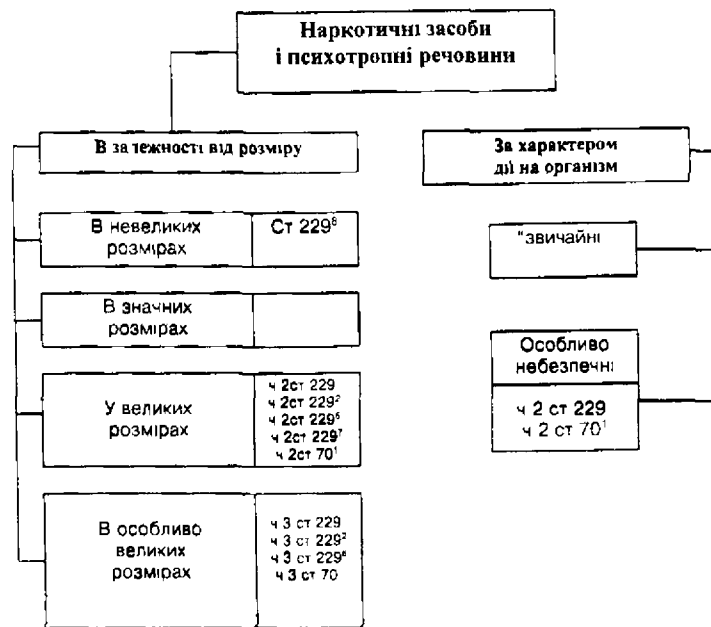
"Прекурсори - речовини та їх солі класифіковані в міжнародних конвенціях як хімічні матеріали які використовуються для виготовлення наркотичних засобів і психотропних речовин а також хімічні речовини та їх солі, які використовуються з цією ж метою і віднесені до зазначеної категорії Комітетом"

Таким чином прекурсори - це речовини, які самі по собі не призначені для вживання з метою викликати наркотичне сп'яніння чи одурманювання, а які служать сировиною для виготовлення наркотичних засобів або психотропних речовин Перелік прекурсорів також затверджується Комітетом по контролю наркотиків МОЗ України

Встановлення розміру і небезпечності наркотичних засобів та психотропних речовин

В кримінальному законодавстві відповідальність за незаконні дії з наркотичними засобами і психотропними речовинами диференційована в залежності від розміру - кількості засобу чи речовини, яка була предметом злочину, та в залежності від характеру впливу на організм





Віднесення наркотичних засобів чи психотропних речовин до певної кількісної категорії здійснено Комітетом по контролю наркотиків МОЗ України шляхом затвердження спеціальних таблиць. В них вказано, при якій кількості - вазі в грамах - має місце невелика, велика, особливо велика кількість (кримінальний закон говорить про невеликий великий особливо великий розмір) наркотичних засобів чи психотропних речовин. Значний розмір - при наявності якого настає кримінальна відповідальність за основні склади більшості злочинів - в Таблицях не визначений. Його наявність констатується тоді коли вага відповідних предметів більша від невеликої кількості, але не досягає розміру великої кількості.

Таблиці для визначення кількісної категорії наркотичних засобів та психотропних речовин затверджені Комітетом по контролю наркотиків МОЗ України 18 квітня 1995 р., в наступному Переліку від 7 лютого 1996 р. Комітет до цього питання не повертався.

Ці Таблиці визначають кількісну категорію далеко не для всіх наркотичних засобів та психотропних речовин, які передбачені Переліком наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів і прекурсорів. Стосовно наркотичних засобів

для яких невеликий, великий та особливо великий розміри за формальними показниками визначити неможливо можуть бути запропоновані такі критерії

- невеликий розмір наркотичного засобу має місце коли його кількість не перевищує дози для одноразового вживання.

- значний розмір - це кількість яка перевищує невеликий розмір, але менша від тієї, коли визнається наявність великого розміру

- великий розмір наркотичного засобу - така кількість, вживання якої викликає захворювання на наркоманію (хворобливий потяг до наркотиків) хоча б однієї особи (кількість доз яку потрібно для цього прийняти залежить, головним чином від виду наркотичного засобу),

- особливо великий розмір - це кількість наркотиків яка в декілька разів перевищує великий розмір. В скільки разів - кратність перевищення - визначається на підставі співставлення суспільної небезпеки (порівняння санкцій) відповідних частин кримінально-правових норм

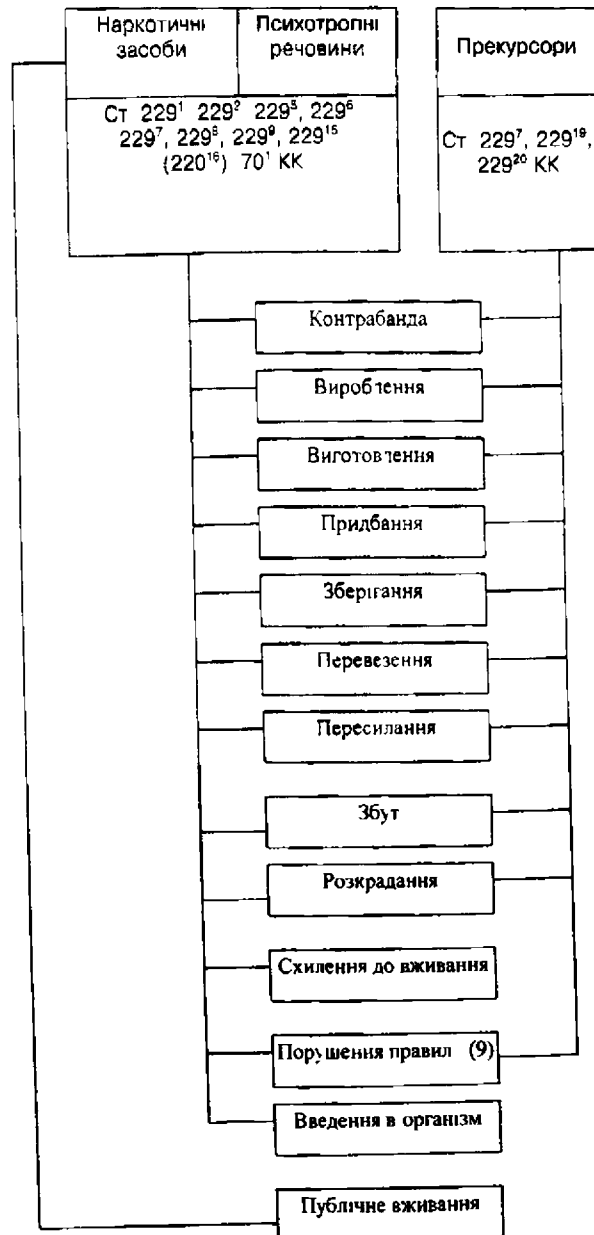
Вказані критерії можуть використовуватися і стосовно визначення розміру психотропних речовин

Особливо небезпечні наркотичні засоби та психотропні речовини визначені Комітетом по контролю наркотиків шляхом складання спеціального списку. Нині опубліковано такий Список станом на 18 квітня 1995 року

Чинний КК встановлює відповідальність за 13 видів злочинів дії з наркотичними засобами, психотропними речовинами і прекурсорами

незаконних дій з вказаними речовинами та засобами (якщо кожний вид порушення правил з такими предметами рахувати як окрему дію - то 21). Причому одна дія є кримінально караною, лише коли вона вчиняється з наркотичними засобами (публічне вживання).

Більшість же є кримінально караними при їх вчиненні стосовно усіх трьох видів аналізованих предметів



Зміст більшості з названих дій розкритий в вказаному Законі України від 15 лютого 1995 року "Про біг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів" або ж аналізувався при характеристиці інших злочинів

Для з'ясування того, в чому полягає порушення правил обігу наркотичних засобів психотропних речовин і прекурсорів, потрібно звернутись до спеціальних нормативних актів Це

1) Про порядок здійснення діяльності в сфері обігу наркотичних засобів психотропних речовин і прекурсорів затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3 січня 1996 року

2) Порядок обігу наркотичних лікарських засобів психотропних речовин і прекурсорів у закладах системи Міністерства охорони здоров'я України затверджено наказом МОЗ України від 25 липня 1996 року №226

3) Правила виписування рецептів на лікарські засоби та вироби медичного призначення затверджено наказом МОЗ України від 30 червня 1994 року №117,

4) Правила відпуску лікарських засобів та виробів медичного призначення з аптек затверджено наказом МОЗ України від 30 червня 1994 року № 117